

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ΄

Συνδρομή ἑτησίαν· Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἰναι ἑτήσια — Γραφεῖον τῆς Διακονίας· Ὅδὸς Ἀγχιέρου 8

20 Μαρτίου 1883

Μεσαιωνικός βίος ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Α΄

Ἡ τιμοκρατία (τιμαριωτισμός). Ἡ πατρωνυμική κατάληξις τῶν Πελοποννησίων πούλος. Μανειᾶται, Τσάκωνες, Μαρδαῖται, Στραθιωῖται. Ἑλλαδικοὶ καὶ Βυζαντινοί. Τὰ δημοτικὰ ἄσματα.

Ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ τέταρτος τόμος τῆς γνωστῆς συλλογῆς τοῦ κ. Σάθα (Monumenta historiae Hellenicae) περιέχων τοὺς νόμους καὶ τὰ προνόμια τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων (1337—1582). Εἰς διαφώτισιν τῶν ἐγγράφων τούτων προτάσσεται μακρὰ γαλλικὴ εἰσαγωγή, ἥτις διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐξεταζομένων ζητημάτων, καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν νῦν πρῶτον ἐξαγομένων ἱστορικῶν πορισμάτων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθὴς ἀποκάλυψις τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Τὸν βίον τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων δὲν διέπει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σύστημα, διότι ἐν ἄλλαις μὲν ἐπικρατοῦσι καθαρὰ δημοκρατικαὶ ἰδέαι, ἐν ἄλλαις ἡ ὀλιγαρχία, καὶ ἐν ἄλλαις ἡ τιμοκρατία, ἥτοι ὁ λεγόμενος τιμαριωτισμός, ὅστις οὔτε ὑπὸ τῶν Φράγκων, οὔτε ὑπ' αὐτῶν τῶν Βυζαντινῶν εἰσῆχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Περὶ τῶν ἄλλων κοινοτικῶν πολιτευμάτων θέλομεν ὁμιλήσει προσεχῶς, νῦν δὲ ἀνακεφαλαιούμεν τὰ περὶ τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος συμπεράσματα τοῦ ἱστορικοῦ.

Ὅπου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπεκράτησε τὸ Δωρικὸν στοιχεῖον, ἡ τιμοκρατία ἐξακολουθεῖ ἰσχύουσα καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι, ὡς ἐν Λακωνίᾳ, Κρήτῃ καὶ ἄλλαχού. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἐπικρατεῖ ἔτι ἀπαραμείωτον ἐν Ἀθβανίᾳ, μέχρι δὲ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ παρὰ τοῖς Μακλειάταις, τοῖς κοινότερον λεγομένοις Μανειάταις¹. Ἐν Κερκύρᾳ τὸ ὀλιγαρχικὸν πολιτεῖμα, μετατραπὲν ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ εἰς τιμαριωτικόν, ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ

1 Οἱ Μανειᾶται ὀνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τῶν ἀκρωτηρίων ἐν οἷς κατοικοῦν ὡς γνωστὸν πλὴν τῆς παλαιᾶς Μαλίας ἕκρας, καὶ τὸ Ταίναρον καλεῖται ἐν τῷ μεσαιῶνι Μάλεια.

μετὰ πεισμονῆς καὶ παρεκτροπῶν, ἀναπολουσῶν τὰς αἱματηρὰς σκηναῶς, αἵτινες ἐν τῇ αὐτῇ γῆσφ διεδραματίσθησαν ἐν τῇ ἐκρήξει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ εἰς τοὺς Κερκυραίους δουλοπαροίκους ὑπὸ τοῦ Χωνιάτου ἀπονεμόμενον ἐπώνυμον Γεγοροὶ ὑπενθυμίζει τοὺς παλαιούς Γυμνόποδας. Ἡ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας καταργηθεῖσα Κερκυραϊκὴ τιμοκρατία, ἐπαναλαθούσα τὴν ἐξουσίαν, ἐπισήμως διεκήρυξεν ὅτι κατ' οὐδὲν ἐνόσει νὰ προδώσῃ τὴν παλαιὰν αὐτῆς σημαίαν, ἀλλ' ὅτι θέλει μέχρις ἐσχάτων προμαχήσει τῶν προνομίων ἀπειλουμένων ὑπὸ τῆς κοινοκτημασύνης καὶ τῆς ὀλοκρατίας. Ὁ τιμαριωτικὸς ὅρος Ἀναγραφή ἐν τῇ σημασίᾳ στατιστικῆς τιμαρίου καὶ δουλοπαροίκων, ὁ ἐξ Ἑπτανήσου εἰς τὴν Βενετιάν εἰσαχθεὶς, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐν Κερκύρᾳ τιμοκρατία ἔχει πολὺ παλαιότεραν τὴν ἀρχὴν ἢ ἀπὸ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων, ὡς ἐπιστεῦθη.

Ὁ τιμαριωτικὸς βίος τῶν Κρητῶν, Ἀθβανῶν καὶ Μανειατῶν παρουσιάζει τοιαύτην ὁμοιότητα, ὥστε ἂν ἡ ἱστορία ἐμνημόνευεν εἰσβολὴν τινὰ Ἑπειρωτῶν καὶ εἰς Κρήτην, εὐλόγως θὰ ἐξηγεῖτο ἡ κοινότης τῶν ἔθων καὶ ἐθίμων τῶν τριῶν τούτων λαῶν ὡς φυσικὴ συνέπεια τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος. Ἐξ ἐναντίας ὅμως βλέπομεν Κρητικὰς ἀποικίας ἐν Μακεδονίᾳ, τοὺς δὲ Λάκωνας διεσπαρμένους ἀνὰ τὴν Ἑπειρον, Θεσσαλίαν, Ἀκαρνανίαν, Κέρκυραν καὶ ἰδίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἄλλην Πελοπόννησον.

Πρὸς διάκρισιν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιμιξίας τῶν λαῶν τούτων ὁ κ. Σάθας, θεωρῶν σπουδαιότητα τὴν ἀνάυσιν, ἢ μᾶλλον τὴν ἀνατομίαν τῶν πατρωνυμικῶν ὀνομάτων, ἔλαβε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἐξετάσῃ ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων ἐλλογικῶν καταλόγων. Τὰ ὀνόματα ταῦτα, συμποσούμενα εἰς ἀρκετὰς μυριάδας, ἀποδεικνύουσι τρανότατα ὅτι πλὴν εὐαριθμῶν Βλάχων καὶ Ἀθβανῶν, οὐδεὶς ἕτερος λαὸς εἰσῆλθε ποτε καὶ ἐγκατέστη ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἀναγραφή τῶν πατρωνυμικῶν καταλήξεων ἀπάσης τῆς Πελοποννήσου εἶναι περιεργωτάτη.

Ἐπὶ 177,174 Πελοποννησίων ἐλλογέων οἱ 44,501 φέρουσι τὴν κατάληξιν πούλος. Τὸ πούλος τοῦτο δύνατὸν νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ

έλληνικού *pulus*, ή του λατινικού *pulus*, διότι άμφοτέραι αί λέξεις αύται σημαίνουσι, ως ο Πελοποννησιακός πούλος, τόν υιόν' επειδή όμως ούδέν παλαιόν όνομα φέρει τοιαύτην κατάληξιν, ο ιστορικός θεωρεί τό πούλος τούτο ως Γετοθρακικήν κατάληξιν, άφού επιπολάζει εις παλαιά Γετοθρακικά όνόματα, ως Ρησκούπορις, Γυπαίπυρις, Μουκάπορις, Δερζίπυρος, Ρασκόπουρις: γνωσόν δε ότι οι Σρακικανοί Κρητες προφέρουσι τό Πελοποννησιακόν πούλος, *πυρος*, ως άρχοντόπυρον. Οι Γετοθρακες, όντες όμοιοί και όμόγλωσσοι πρός τους Δάκκας, αντιπροσωπεύονται υπό των σημερινών Βλάχων. Οι Βυζαντινοί απέκάλουν αυτούς Σκλαβίνους, τό δε λατινικόν τούτο όνομα ούδεμίαν έχει σχέση πρός τους σημερινούς Σλάβους, διότι οι Σκλαβίνοι κατέκρινον τήν Μυσίαν και Θράκην πολύ πρό της έμφανίσεως των Σλάβων εν τή ιστορική σκηνή.

'Αλλ' αν ή κατάληξις πούλος επιπολάζει εν τή Πελοποννήσφ, εν τή σημερινή Μάνη εινε σχεδόν άγνωστος. 'Επί 11,637 Μανειατών έκλογέων άπαντώσι 105 μόνα όνόματα καταλήγοντα εις πούλος, ως δ' εκ του έπαγγελματος δηλοῦται, πάντες ούτοι έγκατέστησαν πρό μικρού εν ταις κυριωτέραις της Μάνης κόμαις. Τά Μανειατικά όνόματα φέρουσι δύο ιδίαις κατάληξις, εξ ών ή μόν, *άκος*, ιδιάζει εις τους πρός τόν Λακωνικόν κόλπον έστραμμένους, ή δε έτέρα *έας*, εις τους παρά τόν Μεσσηνιακόν κόλπον οικούντας. 'Επί 7377 πατρωνυμικών όνομάτων έκλογέων των δήμων Γυθείου, Μαλεβρίου, Καρουπόλεως, Κολοκυθίου, Λαγείας, Μέσης και Οϊτύλου, τά 4,513 καταλήγουσιν εις *άκος*. 'Επί 5651 έκλογέων των δήμων Λευκτρού, Καρδαμύλης και 'Αβίας, οι 3496 φέρουσι τήν κατάληξιν *έας*. 'Εν Λευκτροφ άπαντώσι και 302 όνόματα καταλήγοντα εις *άκος*. 'Εκ της άναγραφής ταύτης άποδεικνύεται ότι ή κατάληξις *άκος* επικρατεί παρά τοις Μανειαταίς, ως ή *άκης* παρά τοις Κρησί, και ή *άτος* παρά τοις Κεφαλληνίσι. 'Επί 23737 έκλογέων της νήσου Κεφαλληνίας οι 7391 φέρουσι τήν κατάληξιν ταύτην.

'Η κατάληξις *άκος* εινε παλαιά Λακωνική, διότι συνηθέστατα άπαντα και εις όνόματα παλαιών Σπαρτιατών, ως Δεινάκων, Εύδαμάκων, Ξενάκων, Πασάκων, Φυλάκων και τό *έας* δε άπαντα εις παλαιά Λακωνικά όνόματα, ως Δημέας, 'Αριστέας, Καλλέας, Σωτέας, Φιλέας, 'Αγέας.

Τελευταίον όριον των Μανειατικών καταλήξεων εινε πρός άρκτον ο Σπαρτιατικός δήμος των Γερωνθρών, και πρός ανατολάς ο 'Ασωπός της Τσακωνίας. Οι σημερινοί Μανειαταί άποκαλοῦντες Βλάχους πάντας άνεξαρτέτως τους πέραν του Τζυγέτου οικούντας Πελοποννησίους,

διατηροῦσι τήν άνάμνησιν της προσημειωθείσης Γετοθρακικής εισβολής. 'Η εκ Μονεμβασιάς και Κυνουρίας παντελής άπουσία των Μανειατικών καταλήξεων εινε νέον επιχείρημα σπουδαίως ενισχύον τήν γνωστήν δοξασίαν του κ. Σάθας ότι οι σημερινοί Τσακωνες ούδέν κοινόν έχουσι πρός τους παλαι Λάκωνας.

'Η παράδοξις έτυμολογία του *Τσάκων* εκ του *Λάκων* άπαντα εν τή II' έκαιονταετηρίδι, και έπλάσθη πρός άπλήν κολακείαν του τότε μαχίμου τούτου λαού, όστις, πρώτος άναγνωρίσας τήν εν Νικαία ιδρυθείσαν αυτοκρατορίαν γενναίως, ήγωνίσθη πρός τους πολυαριθμούς αυτούς έχθρούς. Είνε δε περιεργον ότι ή περι τοιαύτας έθνολογικές έτυμολογίας βυζαντινή έλαστικότητα, δι'έναντίους λόγους, πρότερον έπλασεν άλλην ούχ ήττον παράδοξον παράδοξιν περι καταγωγής των Τσακωνών εκ Σκυθών και Σκλάβων. 'Εν τούτοις εις σύγχρονους συγγραφούς, πολλά παθών εκ των Τσακωνών, διακρήδην λέγει ότι οι δια του αυτοκρατορικού βαπτίσματος εις άπογόνους του Λυκαύργου μεταβληθέντες Τσακωνες ήσαν μίγμα 'Αρβανιταβλάχων και Ιθαγενών, «τήν άσέβειαν χείρους του των Τούρκων άθεωτάτου συστήματος». Τούτο άληθώς προσθεύουσι έτι και αυτοί οι Τσακωνες, μαρτυροῦσι δε και Λάκωνας ο Χαλκονδύλης και ο 'Αθηνών Μελέτιος.

'Αλλά τότε τί σημαίνει τό όνομα Τσακων; Τό όνομα τούτο ούτε έθνος, ούτε φυλήν ιδίαν δηλοῖ, άλλ' άπλως στρατιωτικόν τάγμα, του όποιου ή τακτική συνίστατο εις τήν *τσάκα*, ή τήν *ένεδραν*: δια τόν αυτόν λόγον οι Τσακωνες λέγονται και Μαρδαίται, διότι *μαρδαί* λέγουσιν οι 'Αλβανοί τήν παγίδα, τόν δόλον. 'Η τακτική των ένεδρευτών έκκλείτο υπό των βυζαντινών, *ζάκα*, *σάκα*, ειδικώτερον δε «*δίκτην Μαρδαίτων*», και *Παραμονή*. Ούτως εξηγείται και τό νέον όνομα των Τσακωνών, *Παραμονεταί*.

Δεινώς ήπατήθησαν οι έκλαβόντες τους Πελοποννησίους Μαρδαίτας ως βάρβαρον φυλήν, εισβαλοῦσαν πρό της I' έκαιονταετηρίδος, και συμπληρώσασαν τήν άστειαν πανωλεθρίαν του έλληνικού γένους. Περι Μαρδαίτων δια μακρῶν έγραψαν πολλοί σύγχρονοι χρονογράφοι, Βυζαντινοί, Σύροι και 'Αρμένιοι, ούδεις όμως ούδέποτε ειπεν ότι οι Μαρδαίται ήσαν ίδιον έθνος, ενφ' άπαντες άποκαλοῦσιν αυτούς «*τάγμα*». 'Ο πατριάρχης Νικηφόρος δεν ονομάζει αυτούς ως οι άλλοι «*τάγμα των Μαρδαίτων*», άλλ' άπλως «*λοχούντας όπλίτας*», ήτοι *ένεδρευτάς*. 'Ο σχολιαστής της *Historia Miscella* διακηρύττει τήν έλληνικήν καταγωγήν του πε-

1. "Ότι τό όνομα Τσάκων έσημαίνει τάγμα στρατιωτικόν μαρτυρεί και ο Κωδινός γράφων «των εις τα κάστρα φυλάξεων, αϊτινες Τσάκωνες ονομάζονται».

ριφήμου τούτου τάγματος, όπερ οι βυζαντινοί άποκαλοῦσι «*χάλκεον τείχος*».

Κατά τόν Εϋόδιον, πρώτος ο 'Ηράκλειος ίδρυσεν εν Λιθάνφ τό τάγμα των Μαρδαίτων πρός αναχαίτισιν του 'Αραβικού χειμαρρου: οι Μαρδαίται έλευθερώσαντες πολλὰς χώρας διέπειμαν ταύτας εις άνεξάρτητα τιμάρια (δεσποτείας), και έπκυσαν άναγνωρίζοντες τήν βυζαντινήν κυριαρχίαν: δια τόν λόγον τούτον οι μεταγενέστεροι βυζαντινοί απέκάλεσαν αυτούς Μουρταίτας, ήτοι άντάρτας (εκ του μούλτος—άνταρσία): τό όνομα τούτο παραμένει έτι παρά Τούρκους και 'Ελλησιν εις δήλων του άνησιθρήσκου (μουρδάρης, μουρτάτος) είδομεν δε ότι και οι Τσακωνες ονομάζοντο «*άθεώτεροι των Τούρκων*». Σπουδαίος κύκλος της δημοτικής ήμων ποιήσεως άφορα εις τους εν Συρία έλληνικούς πολέμους κατά των 'Αράβων. 'Εν τοις ποιήμασι τούτοις βλέπομεν ότι ο χριστιανισμός ούδόλωσ ενέπνευσε τους ήμνουμένους μαχητάς, οϊτινες δυσφημοῦσι μάλιστα ότι ο χριστιανικός ταξίαρχος, άγιος Γεώργιος, συμμαχεί πρός τους Σαρακηνούς, και τό περιεργότερον ότι οι Μαρδαίται δεν μάχονται: υπέρ της εν Βυζαντίφ άρχής, άλλ' εν όνόματι αυτού του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου.

'Ο βασιλεύς: 'Αλέξανδρος: 'Αλεξανδροπολίτης.

'Εν των δημοτικών τούτων άσματων, πρό μικρού άνευρεθέν εν τή βιβλιοθήκη της Πετροπόλεως υπό του κ. Δεσποῦνη, εξιστορεί τους παρά τόν Εϋφράτην πολέμους ενός Μαρδαίτου, του όποιου τό όνομα φέρει τήν Πελοποννησιακήν κατάληξιν, 'Αρμουρόπυλος:

— Μά τόν κύρ 'Ηλιον τόν γλυκόν, μά τήν γλυκειάν του [μάνη, όπου και αν βρω Σαρακηνόν τό αίμά του νά πίνω, και αν με παραμανιώσωσι μέσ'ς τήν Συρίαν θά πέσω, τό στενορρόμια της Συρίας κεφάλια θά γεμίσω... — Καρτέρες, 'Αρμούρη μου, καρτέρες ολίγον, νά δώσουν τά όργανα βαρεία, τά βούκινα μεγάλα, νά μαζευθη ή Βαβυλωνία και όλη ή Καπαδοκία...

Τάγματα Μαρδαίτων, πλην των εν Πελοποννήσφ, έδρευούσιν εν Κρήτη, Τήνω, Κέφ, Κεφαλληνία και Πρεβέζη: εις των όρειων της 'Αλβανίας λαών φέρει έτι τό όνομα, *Μαρδαίται*.

Οι Μαρδαίται ήσαν τιμαριώται άνωτεροι των λεγομένων Ταξάτων, και υποδεέστεροι των Στραθιωτών. Τό όνομα Ταξάται εδήλου τους έγγεγραμμένους εν τή αυτοκρατορική τάξει, και υποκειμένους εις τό λεγόμενον ταξείδιον (έκστρατεία), επί άπωλείφ του τιμαρίου, εν περιπτώσει άπειθείας. Οι Μαρδαίται δεν υπεχρεούντο νά δεχθώσι τήν συνήθη αυτοκρατορικήν βόγαν (μισθόν), άλλ' εξεστράτευον ή εξ ιδίας προαίρέσεως, ή επί τή βάσει ιδιαιτέρων συμφωνιών. 'Οπως προσελεύθη τους Μονεμβασιώτας ή εν Νικαία αυτοκρατορικά υπέστη βα-

ρίαις θυσίας. Πλην των άπειραριθμών εις τάς κοινότητες προνομίων, τό άξίωμα του Σεβαστού έπεδαψιλεύθη τοσοῦτον άφθόνως, ώστε εκ των αιγμαλωτισθέντων Τσακωνών εν μιφ μάχη υπό των Φράγκων οι 354 ήσαν Σεβαστάδες.

'Ο σπουδαιότερος της Πελοποννήσου και της άλλης 'Ελλάδος τιμαριούχος εινε ο λεγόμενος Στραθιώτης, ή Στραδιώτης: τό όνομα τούτο ούδεμίαν έχει σχέση πρός τόν στρατιώτην, ει και πολλάκις τά δύο όνόματα συγγέονται, άλλ' ά παραγόμενον εκ του *στράθα* ή *στράδα* (όδος), δηλοῖ τόν υπό των Βυζαντινών λεγόμενον Ταξείδιον. Τά ενετικά έγγραφα ρητώς λέγουσι τους Στραθιώτας ότε μεν Βλάχους, ότε δε 'Αλβανούς, ότε δε 'Ελληνας, όπερ άποδεικνύει ότι οι τιμαριώται οῦτοι ήσαν μίγμα των λεγομένων 'Αρβανιτοβλάχων και 'Ελλήνων.

'Ιδιος κύκλος της δημοτικής ήμων ποιήσεως εξυμνει τους πρός τους 'Αράβους και Φράγκους άγώνας των Στραθιωτών: ο κύκλος ούτος φέρει έτι εν Κρήτη τό όνομα «*τραγούδια τση Στρατάς*». 'Ακούσωμεν εν των ποιημάτων τούτων, εξιστοροῦν τους κατά των 'Ενετών πολέμους του Κρητός Στραθιωτου:

Χήρας υγιός: έγεύγεται σε μαρμαρένια τάβλα, χρυσά 'ταν τά ηηρούνιά του κη ολάργυρα τά πιάτα, κ' ή κόρη άποσ' τότε κερνά άσημοκουκλωμένη. Κ' ή μάνα του 'ς τή μία μερηνά φθάνει 'ξαγριγμένη. — Γεύγεται, γιέ μου, γεύγεται, και οι Φράγκοι σε [πλακώσαν.

— Πρόβαλε, μάνα μου, νά ιδής πόσαις χιλιάδες εινε, και αν ήνε δυο, νά χαίρωμαι, και αν ήνε τρεις νά πίνω, και αν ήνε περισσώτερες, σελλώστε τόν μαῦρο. — 'Εβγήκα, γιέ μου, και είδά σοι, μά μετρημό δεν έχου. — Σελλώστε τόν μαῦρό μου, καλογιγλώστετέ τον, και ός μου, μάνα, τό σπαθί, τ' άγιοκωνσταντινάτο, νά 'δω νά ιδω τόν πόλεμο, που κάνουν οι Φράγκοι. — Μαῦρέ μου, γοργόνατε και άνεμοκυλοπόδη, πολλαίς φοραις μ'έγλύτωσες από βαρειάς φορτωθυναίς: και αν με γλυτώσης και απ' αυτή, θά σε μαλαμαματώσω, τά τέσσερά σου πέταλα χρυσά θά σοῦ τά κάμω, τά θακτυλίδια της ξανθής σκαλίας και χαλινάρια. 'Σ τό έμπα χίλιους έκοψε, 'ς τό έβγα δυο χιλιάδες, κ' εις τ' άλλο στριφογύρισμα δεν ηῦρηκε νά κόψη. Και ο ούρανός έσειστήκε, και ή θάλασσα 'μουγκίστη...

Ούτω τά ώραία δημοτικά ήμων άσματα άνυψούνται εις περιωπήν και ιστορικών μνημείων. 'Ως γνωστόν, ο κ. Σάθας πρώτος άνέδειξε τόν γνωστόν άκριτικόν κύκλον, αι δε σημεριναί μελέται καθιστώσι πλέον άπρακίτητον τήν ιστορικήν ταξινόμησιν των έθνικών τούτων μνημείων, άλλ' τό έργον τούτο ούδεις έτερος δύναται ν' αναλάβη πλην αυτού του δημιουργού αυτού.

Τά δημοτικά άσματα δύνανται νά συμπληρώσωσι τήν εικόνα του εν 'Ελλάδι τιμαριωτικού βίου, άλλ' ταῦτα και μόνα δεν εκαννοποιούσι τήν αὐστηράν της ιστορίας άπαίτησιν. Εύτυχώς εν 'Ενετίφ διεσώθησαν πάμπολλα έγγραφα άφορώντα εις τους Πελοποννησίους τι-

μαριούχους, και πρό πάντων αὐτὸ τὸ παλαιὸν τιμαριωτικὸν ἄρχεον τῆς Κρήτης. Τὰ δὲ ἐπίσημα ταῦτα μνημεῖα ἀρκούντως διαφωτίζουν τὴν ἀγνωστον ταύτην σελίδα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Διωχθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ Ἕλληνες τιμαριῶχοι διεσπάρησαν ἀπὸ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα **Stradioti** καὶ **Mordati**, περιφανῆ κατέχουσι θέσιν εἰς τὰ πολεμικὰ χρονικά τῆς **ΙΕ'** καὶ **ΙΓ'** ἑκατονταετηρίδος. Ἐξ ἐπαγγέλματος μισθοφόροι, περιήρχοντο πᾶς πόλεις εἰς ἀναζήτησιν πολέμου, ἐν ᾧ συνεκεντρώθη ἅπας αὐτῶν ὁ βίος. Ἡ νεωτέρα τακτικὴ ἐπιστήμη πολλὰ ὀφείλει εἰς τοὺς Στραθιώτας, ἐξ ὧν διακρίνονται ἐπὶ στρατηγικῆ συνέσει καὶ ῥιψοκινδύνῳ ἄνδρες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Ἀλλὰ καὶ πρό τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς ἡ Δύσις ἐγγύρῃσε τοὺς Πελοποννησίους μαχητὰς, καὶ ἐξετίμησε τ' ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς των. Ἡ ἐν **Tagliacozzo** (1299) περιώνυμος νίκη Καρόλου τοῦ ἐξ Ἀνδηγαυῶν εἶνε καθαρὸν ἔργον τῶν ἡμετέρων ὁ Δάντης καὶ οἱ δυτικοὶ χρονογράφοι παρεσιώπησαν τοὺς Πελοποννησίους Στραθιώτας, ἀλλὰ τὰ πρό μικροῦ ἀνακαλυφθέντα δύο χρονικά τῆς Κουγκέστας διὰ μακρῶν ἐξιστοροῦσι τὸ στρατήγημα, δι' οὗ κατεστράφη ὁ πολυάριθμος γερμανικὸς στρατὸς τοῦ τελευταίου τῶν Ὁφενστάουφεν.

Ἐν τῇ ἐξαχρειώσει τῆς μισθοφορίας, καὶ τῇ ἀενάφῳ περιπλανήσει τὰ τέκνα ταῦτα τῶν μαχῶν δὲν λησμονοῦσι τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς προγόνους ἢ Ἑλλάς ἠλεκτριεῖ τὰ τάγματα ταῦτα πρό τῆς συμπλοκῆς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς. Ὁ ἐν Σκωτίᾳ, καὶ τῇ βορείῳ Γαλλίᾳ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου **Η'** μαχόμενος **Θωμάς** ὁ Ἀργεῖος ἀποταίνει τὴν ἐξῆς προσλαλιὰν πρὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀγωνιζομένους 558 Πελοποννησίους, τὴν ὁποῖαν διέσωσεν ὁ ἐν τῇ μάχῃ παρὼν **Νούκιος** **Νίκανδρος**. « Ἄνδρες συστρατιῶται, ἡμεῖς μὲν, ὡς ὄρατε, ἐν ἐσχάτοις τῆς οἰκουμένης τανῦν οἰκοῦμεν μέρεσι, στρατευόμεθα δὲ βασιλεῖ καὶ ἔθνεϊ τῶν ὑπ' ἄρκτον τελευταίων· οὐδὲν δ' ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς ἐνταῦθ' ἕτερόν τι φερόμενοι ἠκομεν, ἢ τὴν εὐτολμον ἡμῶν ἀνδρίαν καὶ γενναϊότητα. Διὸ πρὸς τοὺς πολεμοῦντας ἡμᾶς γενναίως ἀντιπαραταξόμεθα, οὐδ' εἰ καὶ πλείονες ἡμῶν οἱ ἐναντίοι φαίνονται, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν ἀρετὴν. Ἑλλήνων γὰρ ἔσμεν παῖδες, καὶ βραβάρων σμήνος οὐ πτοούμεθα· τοῖνον τὴν πρόπαν ἡμῶν ἀρετὴν καὶ ἐν τῷ πολέμῳ καρτερίαν ἐπιδείξομεν, ἢ ἅπαντες λέγειν ἔχοιμεν, ὡς οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐν ταῖς Εὐρωπαϊαῖς μέρεσιν εὐρεθέντες, ἔργα χειρὸς ἀρίστης ἐπεδείξαντο· ὅθεν παρὰ μὲν τοῖς βασιλεῦσι κλέος ἀποληψόμεθα, παρὰ δ' ἅπασιν ἐσπερίοις καὶ παρωκεανίοις ἀείμνηστον δόξαν κτη-

σόμεθα. Τοιγαροῦν, ὦ ἄνδρες, ἀνδρείως καὶ συνεταγμένως τοῖς ἐχθροῖς ἐπιβάλομεν, καὶ τὴν ὠκεάνειον ἀκτὴν αἵμασιν ἐναντίων φοινοῖμεν, καὶ τὴν πάλαι θρυλουμένην Ἑλλήνων ἀνδρίαν ἔργοις αὐτοῖς φανεράν ποιήσωμεν ».

Τὰ ἐν τῇ Δύσει ἀνδραγαθήματα τῶν ἡμετέρων, πλὴν τῶν ξένων, ἐφαλλον καὶ αὐτοὶ οἱ Στραθιώται ἐν πολλοῖς ποιήμασιν ἐκδοθεῖσιν ἐν Ἑνετίᾳ. Ἡ στραθιωτικὴ αὕτη ποίησις, πολὺ κατωτέρα τῆς γνησίας ἑλληνικῆς, διακρίνεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἰταλικῶν λέξεων, καὶ πολὺ ὁμοιάζει πρὸς τὰ καὶ νῦν ἐτι ψαλλόμενα ἄσματα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἑλληναλθανῶν ἀποίκων.

Ἐν τούτοις τὸ μέλος τῆς στραθιωτικῆς ποιήσεως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν πολλῶν περιφανῶν τότε μουσικοδιδασκάλων, καὶ ὀλόκληρον τεῦχος ἐξεδόθη (1564) καὶ μετὰ μουσικῶν χαρακτήρων. Ἐν τῶν ὑπὸ τοῦ **Ναυπλιέως** **Μανόλη** **Βλέσση** συνθεθειμένων ποιημάτων εἶνε διὰ πολλοὺς λόγους ἀξιοσημείωτον· διὰ τούτου ἀποτεινομένου πρὸς τὸν σουλτάνον **Σελίμ**, μετὰ τὴν ἐν **Ναυπάκτῳ** ναυμαχίαν, ἐν ἣ καὶ ὁ Στραθιώτης ποιητὴς μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐπολέμησε, προσκαλοῦνται οἱ Τούρκοι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἀρπαγέντα τιμάρια, διότι ἄλλως οἱ στρατιῶται δὲν θὰ παύσωσι μαχόμενοι· « ἀλλὰ καὶ ἂν ὄλοι ἡμεῖς ἀποθάνωμεν, ἐξακολουθεῖ ὁ **Βλέσσης**, νέος Ἕλληνας **Κωνσταντῖνος** θὰ παρουσιασθῆ, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑλληνοπαίδων (**Grecchetti**) θὰ ἔλθῃ νὰ σᾶς ἀποδιώξῃ τῆς **Κωνσταντινουπόλεως**· τοῦτο θὰ γίνῃ, ὅταν σὺ (ὁ σουλτάνος) πτωχύνῃς, ἐγκαταλειφθεῖς ὑπὸ πάντων τῶν ἰσχυρῶν φίλων· καὶ τότε, **δυστυχῆ**, θ' ἀποθάνῃς ἐκ πείνης, διότι οὐδεὶς θὰ σοῦ δώσῃ οὔτε ψωμί, οὔτε κρέας, οὔτε ὄρυζι :

de megalos restera
si micros, che niun di amisi
nè psomi, criàs, mell o risi
no te la vorrà più dari.

Ο Strathiotti palicari.

Ἄλλ' ἅπαντες οἱ Στραθιώται δὲν ἀφῆκαν τὴν Ἑλλάδα· ἀρκετοὶ τούτων ὑποκύψαντες εἰς τοὺς Τούρκους, διετήρησαν τὰ οἰκογενειακὰ τιμάρια ὡς ἀμοιβὴν μᾶλλον ἐξωμοσίας τοῦ πατρῷου θεησκεύματος, ἢ ὡς ἀναγνώρισιν ἀπαργαγῆτος δικαιοῦματος. Οἱ Στραθιώται οὗτοι εἶνε οἱ γνωστοὶ μουσουλμάνοι **Σπαχιδες**. Τὰ ὑπόλοιπα τιμάρια περιήλθον εἰς τὴν σουλτανικὴν κυριότητα, καὶ σώζουσι μέχρι σήμερον τὰ ὀνόματα τῶν παλαιῶν κατόχων, Ἑλλήνων καὶ Ἀλθανῶν, ὡς τὰ πελοποννησιακὰ χωρία τοῦ **Πόθου**, τοῦ **Σκληροῦ**, τοῦ **Δούκα**, τοῦ **Ραφομμάτη**, τοῦ **Λαδικοῦ**, τοῦ **Βελμιάχη**, τοῦ **Μκυρομμάτη**, τοῦ **Γεροπέτρου**, τοῦ **Σούλη**, τοῦ **Πέττα**, τοῦ **Σπάττα**, τοῦ **Σγουροῦ**, τοῦ **Γολέμη**, τοῦ **Ματράχκα**, τοῦ **Κομποθέτρα** κλπ. Ἐκ τοῦ

ὀνόματος τοῦ τελευταίου **Σπαχ** κτήτορος προσέλαβον καὶ τὴν νεωτέραν ἐπωνυμίαν τὰ λεγόμενα χωρία τοῦ Ἀλῆ-**Τζελεπῆ**, Ἀλῆ-**Κοντούση**, Ἀζίζαγα, Ρεῖζαγα, Δαούτη, Μουσταφά-**πασ**, Ἀβδημπεη, Μουσουλόμπεη, Ρομουσταφά, καὶ τσαῦτα ἄλλα καταγραφόμενα ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ. Οὕτως ἐξηγεῖται πλεόν ἱστορικῶς ἡ μετωνυμία τῶν ἑλληνικῶν κωμῶν, καὶ καταστρέφεται ἡ ἐπικρατήσασα παράδοξις θεωρία περὶ τῆς ἐκβαρβαρώσεως τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν βυζαντινῶν πολλὰ καὶ χωρία καὶ ποταμοὶ καὶ λίμναι καὶ ὄρη μετέβαλλον ὄνομα διὰ τῶν ἄλλεπαλλήλων κτητόρων.

Ἐπὶ τῇ αὐτῇ βᾶσει ὁ ἱστορικὸς ἐρμηνεύει καὶ τινὰς καταλήξεις ἐπισυνημμένες εἰς τὰ ὀνόματα τῶν κωμῶν, ὡς τὴν **βίτσαν** καὶ τὴν **ωβαν** ἢ πρώτην κατάληξιν εἶνε αὐτὸ τὸ λατινικὸν **vicus**, **vicia**, δηλοῦν τὴν εὐτελεστῆσαν κώμην, ὡς λέγει ὁ **Παπίου**. Ἐν Πελοποννήσῳ λόγου χάριν μνημονοῦνται δύο χωρία, ἡ **ἄνω** καὶ ἡ **κάτω** **Λουκαβίτσα**, κείμενα ἐγγύς τῆς καλουμένης κώμης τοῦ **Λουκά**. Τὰ χρονικά τοῦ **Μωρέως** μνημονοῦσιν τὸν τιμαριῶχον **Λουκᾶν** συμμασχόντα τοῦ ἐπὶ τῶν **Γάλλων** γενομένου ἀναδασμοῦ τῆς χώρας·

τοῦ μισέρ **Λούκα** ἐδόθησαν τέσσαρα φέε' καὶ μόνον.

Ἡ κατάληξις **ὠβα** εἶνε αὐτὴ ἢ παλαιὰ λακωνικὴ λέξις, ἢ δηλοῦσα τὴν φυλὴν καὶ τὴν κώμην· οἱ **Μανειῖται** ἔλεγον τὰ τιμάρια καὶ **γερεὰς**. Ὅτι ἡ ὠβα ἰσοδυναμεῖ τῇ κώμῃ, ἀρκεῖ τὸ ὄνομα τοῦ **Βραχωρίου**, γραφόμενον ἐν ὄλῳ τῷ μεσαιωνί, **Βράχῳβα**. Οὕτω τὰ Πελοποννησιακὰ χωρία **Ἀναστάσῳβα**, **Νίκῳβα**, **Κυρίτσωβα**, **Χρύσῳβα**, δηλοῦσι τιμάρια τοῦ Ἀναστασίου, τοῦ **Νίκου**, τοῦ **Κυρίτση**, τοῦ **Χρυσοῦ**.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς ὠβα καταλήγουσι καὶ **Σλαβικαὶ** τινες πόλεις, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν σημαίνει, ἀφοῦ ἡ αὐτὴ κατάληξις ἀπαντᾷ εἰς ἀπειράριθμα παλαιὰ ἑλληνικά, ἰσπανικά, δακτικὰ, καὶ κελτικὰ ὀνόματα κωμῶν. Ἡ **Mantova**, ἢ **Padova**, ἢ **Genova** καὶ τόσαι ἄλλαι τῆς Εὐρώπης πόλεις δὲν ἔλκουσι βεβαίως ἐκ **Σλαβῶν** τὴν ἀρχὴν· αὐτὸ τὸ περίφημον τῶν **Σέρβων** **Κοσουφοπέδιον** **Κόσοβα**, εἶνε καθαρὰ τουρκικὴ λέξις, διότι καὶ οἱ Τούρκοι ἔχουσι τὴν **οβα** ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πεδίου. Διὰ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς μεθόδου ἐξηγεῖται καὶ ἡ μυστηριώδης τῶν Κρητικῶν χωρίων κατάληξις, **μοῦρι**, ὡς **Γαβαλομοῦρι**, Ἀργυρομοῦρι, κλπ. Τὸ **μοῦρι** τοῦτο, παραγόμενον ἐκ τοῦ λατινικοῦ **murus** (τεῖχος), δηλοῖ τὴν ὄχυρὰν τοῦ τιμαριῶχου κώμην, ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ **καστέλλι**, **Φουρνηκαστέλλι**, **Φουτηκαστέλλι**, **Κανηκαστέλλι**. Ἐν τῇ **Στερεᾷ Ἑλλάδι** καὶ τῇ **Ἡπειρῳ** αἱ κρητικαὶ κατάληξεις ἀντικαθίσταν-

1. Γαλλιστὶ **fief**=τιμάριον.

ται διὰ τοῦ **κάστρον**, ὡς Ἀγγελόκαστρον, **Θωμόκαστρον**, Ἀργυρόκαστρον, **Λαχανόκαστρον**.

Ὁ τιμαριωτισμὸς ἐπικρατήσας ἐν ταῖς χώραις ταῖς ὑπὸ τῶν Δωριέων οἰκηθείσαις, ἀναντιρρήτως ὀφείλει τὴν μεσαιωνικὴν αὐτοῦ ἀρχὴν εἰς ἕνα τῶν τριῶν τούτων λαῶν, τοὺς Κρητας, τοὺς Λάκωνας ἢ τοὺς Ἀλθανοὺς· ἀλλ' ἀκριβῶς ποῖον; Παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις τοιαύτη ἐπικρατεῖ καταπληκτικὴ ὁμοιότης ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ὥστε δυσχεροστάτη παρίσταται ἡ ἐξακριβώσις οἰασθήτινος ἐπηρείας τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Κρητικαὶ ἀποικίαι μνημονοῦνται ἐν **Μακεδονίᾳ**, καὶ **Λακωνικαὶ** ἐν Ἡπειρῳ, ἀφ' ἐτέρου δὲ Ἀλθανοὶ ἐπικρατοῦσιν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἐκδίκησις τοῦ συγγενικοῦ αἵματος, καὶ ὁ πυρρίχιος χορὸς παρουσιάζονται ἐν ὄλῳ τῷ μεσαιωνί ὡς ἰδιάζοντα ἔθιμα εἰς τοὺς Κρητας, τοὺς **Μανειῖτας**, καὶ τοὺς Ἀλθανοὺς. Τὸ πρῶτον ἔθιμον, ἢ λεγομένην **vendetta**, ἐπικρατεῖ καὶ ἐν ταῖς ἰταλοελληνικαῖς κοινότησιν, αἵτινες ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἐκ **Μανειῶν** καὶ Ἀλθανῶν ὡς καὶ ἐν τῷ **Λιβάνῳ**, ἐν ᾧ εἶδομεν στρατοπεδεύοντας τοὺς **Μαρδαίτας**· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιότητι ἡ ἀντίποινος αὐτῇ τιμωρία ἐπικρατεῖ παρὰ μόνους τοῖς Κρησί καὶ τοῖς **Σπαρτιάταις**· αὐτὸς ὁ **Ραδάμανθυς** ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν **Πυθαγορείων** ὡς ὁ νομοθέτης τῆς ἐκδικήσεως τοῦ συγγενικοῦ αἵματος. Ὡς γνωστὸν περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς πυρρίχης δὲν συμφωνοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι, θεωροῦντες ὡς εὐρετὰς τοὺς Κρητας ἢ τοὺς Ἡπειρώτας· τὸ παράδοξον δὲ ὅτι ὁ αὐτὸς χορὸς φέρεται ἐπιπρὸς ἡμῶν τὰ ὀνόματα **Τσάμικος** ἢ Ἀρβανίτικος, **Σφακιανός** ἢ Κρητικὸς χορὸς.

Τὴν σύγχυσιν ἐπαυξάνει αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία τῶν δικασθέντων τιμαριωτικῶν ὄρων. Κρητες, Λάκωνες καὶ Ἀλθανοὶ τιμαριῶχοι ἀποκαλοῦσι τοὺς ὑποτελεῖς **φαιμέγιους**· τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε αὐτὸς ὁ πάλαι **ἀφαμῳῆτης** (ὑποτελής) τῶν Δωριέων. Οἱ Λάκωνες ἀπεκάλουν τοὺς παρὰ τὸν Εὐρώταν οἰκοῦντας ὑποτελεῖς **Σελειώτας** καὶ **Σκληρινούς**. Ἡ πρώτη λέξις εἶνε αὐτὸς ὁ παλαιὸς **Εἴλω**, ἢ δὲ δευτέρα ὁ δωρικὸς **Κλαρώτας**, ἢ τοῖς διὰ κλήρου (σκληροῦ) διανεμηθείς. Οἱ **Βυζαντινοὶ** ἀπεκάλουν τὰ τιμάρια καὶ **κλήρους**. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἀλθανοὶ ἀποκαλοῦσιν ἐτι τοὺς Ἕλληνας **Σκληρίστ** καὶ **Σκλάβ**, ἐνῶ οἱ ἐν Ἀλθανίᾳ μᾶς ὀνομάζουσιν **Ἑλλάδιτ** καὶ **Γρέκ**.

Τὸ γνωστὸν ἀρματωλικὸν σύστημα διέσωσε μέχρις ἡμῶν πολλοὺς ὄρους τοῦ μεσαιωνικοῦ τιμαριωτισμοῦ. Τὸ ὄνομα **ἀρματωλὸς** παραγόμενον ἐκ τοῦ λατινικοῦ **armatura** ἢ **armatus** δὲν εἶνε τῶσον νέον, ὡς ὑπατέθη, ἀφοῦ ἤδη μνημονοῦεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ ἀρματός, τοῦ ὀποῖου ὁ ὑπασπιστὴς φέρεται τὸ λατινικὸν ἐπίσης ὄνομα **puer** (**puer**), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ παιδί

ἡ παληκάρια τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα φέρουσιν οἱ ὑπάσπισται τῶν Στραθιωτῶν. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν παλαιῶν ἀρμάτων ἐπώνυμον Κανδιδάτοι (λατ. *candidatus* = λευγείμων, ἀσπροφόρος) ὑποδεικνύει ὅτι ἡ φουστάνελλα ἦν τὸ ἰδιόζων αὐτῶν ἐνδυμα. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μαρδαίτων ἔφερε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα Καπετάνω, πρὸς ὃν ἀνταποκρίνεται ὁ Καπετάνιος τῶν ἀρματολῶν. Τὰ παιδιὰ ἡ παληκάρια τῶν ἀρματολῶν ὑπεδικαιοῦντο εἰς σώματα, φέροντα τὸ ὄνομα μάγγαι ἢ λέξις αὕτη παραγομένη ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ μάγγ, ἐδήλου κυρίως τὴν ἀγέλην, καὶ παρῆρμενε ἐπιπαρὰ τῷ λαῷ εἰς δήλωσιν ληστρικής συμμορίας ἢ τοῦ ἀγυιόπαιδου· ἐκ τῆς μάγγας τοῦ Δωριέως σωματάρχου Μόσχου, παρεκτραπίσης ἐν Αἰγίνῃ (1827) εἰς βιαιοπραγίας καὶ διαρπαγὰς, προήλθε καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἀγυιόπαιδων ἐπώνυμον, ἡ μωχομάγγα, ὁ μωχομάγγας· τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἠσχύνθη νὰ οικειοποιηθῆ καὶ σπουδαία πολιτικὴ φατρία ἐν χρόνοις, καθ' οὓς τὸ ψεῦδος καὶ ἡ βία ἐθεωρήθησαν πολιτικαὶ ἀρεταί. Εἰς ἀγέλας διηροῦντο καὶ οἱ στρατιωτικῶς ἀνατρεφόμενοι παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ εἰς κατέρχας (λατ. *caterva* = πλήρωμα) οἱ ἐν τῷ στόλῳ ὑπηρετοῦντες Μαρδαίται, φέροντες διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα «ὁ λαὸς τῶν γαλεῶν». Τὴν ἐκφυλιστικὴν κατὰπτωσιν τῆς λέξεως μάγγα παραδόξως παρεκλήθησαν καὶ ὁ γαλιώτης καὶ ὁ καπεργάτης, λέξεις ἐν ἀρχῇ δηλοῦσαι τὸ ναυτικὸν πλήρωμα. Τοιαύτην ἐξαχρείωσιν ὑπέστησαν καὶ ἄλλαι τιμαριωτικαὶ λέξεις, ὡς ἡ φουστάνελλα καὶ ὁ λεβέντης. Ἡ φουστάνελλα παραγομένη ἐκ τοῦ νεολατινικοῦ φούστα, ἐδήλου τὸ ἐκ βαμβακίνου ὑφάσματος (τοῦ ἑλληνιστὶ λεγομένου φώσωνος) ἐνδυμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τότε φουστάνελλαδες εὐκόλως παρεξέτρεποντο καὶ εἰς ληστρικές πράξεις, ἡ φούστα προσέλαβε τὴν σημασίαν πειρατικοῦ πλοίου, ὁ δὲ φουστάριος τὴν τοῦ ληστοῦ. Τὸ ὄνομα *λεβέντης*, ὅπερ τοσοῦτον ἐλαφρῶς οικειοποιήθησαν οἱ σλαβολόγοι, προέρχεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ *levis, levendus* καὶ δηλοῖ τὸν εὐζωνον ὀπλίτην· τὰ ἀρματολικά τάγματα ἐκαλοῦντο διὰ τὸν ψιλὸν ὀπλισμὸν τῶν *levis armatura*, οἱ δὲ Στραθιωταὶ ψιλοὶ ἱππεῖς, *cavallieri leggieri*. Ὅτι δὲ ὁ λεβέντης οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ ἢ τὸ εὐζωνον παληκάρια, διδάσκει καὶ ἡ τῶν Λευκαδίων διάλεκτος, ἡ τὴν λεβεντεῖαν ἀντικαθιστῶσα δι' ἑτέρας ταῦτοσῆμου νεολατινικῆς λέξεως, ἡ ἀλεστοσύνη, καὶ πρὸ πάντων τὸ μεσαιωνικὸν ὄνομα τῆς πυρρίχης, ὁ *λεβέντικος* χορὸς, ἐκ μεταφράσεως τοῦ παλαιῦ ὀνόματος τοῦ χοροῦ τούτου «εὐκίνητος». Ἄλλ' ὁ λεβέντης δὲν σημαίνει μόνον τὸν εὐζωνον ἢ εὐκίνητον νεκρὸν ὀπλίτην, ἀλλὰ καὶ τὸν πειρατὴν, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ τὸν ἀντάρτην, διέσωσε δηλο-

νότι πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παλαιῦ Μαρδαίτου· ὁ λαὸς λέγει ἐτι λεβεντεῖα ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς νεότητος, τῆς εὐκκμψίας καὶ τῆς παληκαρίας, ἀλλὰ συγχρόνως λέγει καὶ *λεβέντικον* ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀπειθείας καὶ ἀνταρσίας, ὡς «τὸ βαρῶ εἰς τὸ λεβέντικον» — ἐπανίσταμαι.

Ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν δημοσιευμένων Τηνιακῶν ἐγγράφων, οἱ ἐν τῇ νήσῳ Μαρδαίται τιμαριούχοι ὑπεχρεοῦντο εἰς φρουρὰν ἡμερησίαν καὶ νυκτερινήν, λεγομένης μεροβίγλι καὶ νυκτοβίγλι· οἱ τὴν ἡμέραν φρουροῦντες ἐκαλοῦντο καὶ Μεριάριοι, ἤτοι ἡμερησιοί· πάντες γινώσκουσιν ὅτι τὸ φυλακεῖον τῶν ἀρματολῶν ἐλέγετο ἡμέρι (= ὁλήμερος φρουρά).

Εἶδομεν ὅτι ὁ πυρρίχιος χορὸς παρέμεινε παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς καὶ τοῖς Κρησί· ἤδη πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τοὺς ἀρματολούς, τῶν ὑποίων τὸ ὄνομα κατέστη συνώνυμον αὐτῷ τῷ χορῷ, διότι ἀρματούρας ἐλέγετο ὁ ὀπλορηστής· καὶ σήμερον ἐτι ἡ πυρρίχη καλεῖται Κλέφτικος χορὸς.

Ὡς γνωστὸν μεταξὺ Ἀρματολῶν καὶ Κλέφτου ἐπικρατεῖ λεπτοτάτη τις διαφορὰ. Κλέφτης ἐπὶ τουρκοκρατίας ὠνομάσθη ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν κυβέρνησιν ἀρματολῶν, ἐπομένως μὴ φέρων ἐπίσημον διορισμὸν δίπλωμα, ἤτοι τὸν λεγόμενον μουρασελέν· ὑποτασσόμενος ἐκαλεῖτο ἡμέρος Κλέφτης, πρὸς διάκρισιν τοῦ ἀντάρτου, ὠνομαζομένου ἀγρίου κλέφτου. Τοὺς κλέφτας οἱ βυζαντινοὶ ἀπεκαλοῦν Ἀπελάτας (ἀπελάυνειν = διώκειν) ἤτοι δεδιωγμένους. Ἄλλ' ὡς ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρχον ἄγριοι καὶ ἡμεροὶ Κλέφται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν μνημονεύονται ἄγριοι καὶ ἡμεροὶ Ἀπελάται· οἱ τελευταῖοι οὗτοι προσερχόμενοι εἰς τὴν ἐξουσίαν κατετάσσοντο εἰς τὰ συγγενῆ τάγματα τῶν Τσακῶνων ἢ Μαρδαίτων, καὶ ἐλάβανον στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Ἡ τακτικὴ τῶν Ἀπελατῶν συνίστατο ὁμοίως εἰς τὴν ἐνέδραν, ἤτοι τὴν τσάκκν, ὁ χορὸς δὲ αὐτῶν εἰς μόνην τὴν πυρρίχην. Ἐκ τίνος ἀπελατικοῦ ἄσματος δικασιθέντος ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου δηλοῦται ὅτι καὶ τὸ μέτρον τοῦ ἀπελατικοῦ στίχου ἦν αὐτὸ τὸ ἐπιπολάζον ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν ποιήσῃ, ἤτοι ὁ δεκαπεντασύλλαβος τονικός στίχος. Τὸ σιδηροῦν ῥόπαλον δι' οὗ οἱ Ἀπελάται ἐμάχοντο, τὸ ἀπ' αὐτῶν ὠνομασμένον Ἀπελατικόν, φέρουσι καὶ οἱ Τσάκωνες.

Ἄλλ' ὅποιαί αἱ πρὸς τὴν ἐν Βυζαντίῳ κεντρικὴν κυβέρνησιν σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τιμαριούχων; Κατὰ τὸν κ. Σάθαν οἱ βυζαντινοὶ πολλαῖς προσπαθήσαντες, οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξωσιν ἐντελῶς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸ τυ-

πικὸν τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς καταγράφει ἐν ἐπισήμῳ θέσει τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν, καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν στρατιωτικῶν γενῶν. Ὁ στρατοπεδάρχης τῶν Μαρδαίτων, ἀντικατστὰς ὕστερον ὑπὸ τοῦ στρατοπεδάρχου τῶν Τσακῶνων, ἐξουσιάζει τὰς φρουράς τῶν κάστρων.

Διὰ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς τῶν Σταυροφόρων ἐμάθωμεν ὅτι ἡ Λακωνία εἶχεν ἴδιον ἡγεμόνα, Λέοντα τὸν Χυμάρετον, ἢ Ἀργολίς καὶ Κορινθία τὸν ροβερὸν Στρατιώτην Λέοντα τὸν Σγουρόν, ἢ Μεσσηνία καὶ Πυλία τὸν Βραναῖν, τὰ Σκορτὰ τὸν Βουτακράν, τὸν ἐπιλεγόμενον Δοξαπατρήν, ἢ Θεσσαλία τὸν Γαβρηλόπουλον, καὶ ἄλλα τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἡπείρου διαμερισμάτων ἄλλους τοπάρχας. Οὗτοι δὲν ἦσαν βεβαίως ἐφήμεροι ὑπάλληλοι τοῦ Βυζαντίου, ὡφελθέντες τῆς περιστάσεως ἵνα οικειοποιηθῶσι τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ παλαιοὶ τιμαριούχοι κατέχοντες ὡς γονικά κτήματα τὰς χώρας, τῶν ὑποίων τὴν κατοχὴν διὰ τῶν ὀπλων διεξεδίκησαν πρὸς τοὺς ξένους ἐπιδρομείς.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι οἱ βυζαντινοὶ προσθεύοντες μέχρις αὐτῆς τῆς τελικῆς διαλύσεως τοῦ κράτους τὴν παραδόξον ἀρχήν, ὅτι ἦσαν οἱ ἀναντίρρητοι κληρονόμοι τῆς Ῥωμαϊκῆς κοσμοκρατίας, ἐπίτηδες ἀπεσιώπησαν τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀλβανίαν ἀληθεῖς αὐτῶν σχέσεις· πολλαὶ ὅμως παλαιαὶ ἐνδείξεις συνδυαζόμεναι πρὸς νεώτερα ἐπίσημα γεγονότα χειραγωγῶσι τὴν ἱστορίαν εἰς ἀνεύρεσιν τῆς πραγματικῆς ἀληθείας.

Καὶ πρῶτον αὐτὰ τὰ περιωθέντα χρονικά τῆς Ἡπείρου ῥητῶς λέγουσιν ὅτι μέχρις Ἰουστιανοῦ τοῦ Α' ἡ χώρα, ψιλῶ ὀνόματι (μακρόθεν) ἀναγνωρίζουσα τὴν ἐν Βυζαντίῳ κυβέρνησιν, ἔζη ἴδιον αὐτόνομον βίον. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Γόθων ἠνάγκασε τοὺς Ἡπειρώτας ἵνα αἰτήσωσι δι' ἐπισήμου προσβείας τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος· ἔκτατα, ἐξακολουθεῖ τὸ χρονικόν, ἤρχισεν ἀποστελλόμενος εἰς βασιλικὸς πρωτοσπαθάριος, πρὸς ψιλὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῆς βυζαντινῆς ἀρχῆς ἐν Ἡπείρῳ. Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ῥητῶς λέγει τοὺς Ἀλβανούς *ἀβασιλεύτους* καὶ ὑπὸ ἴδιον φυλάρχων κυβερνωμένους.

Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς ὁμολογεῖ ὅτι τὰ Φραγκικὰ κράτη, εἰς ἀ διηρέθη ἡ Ἑλλάς, ὡς τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ πριγκιπάτον τῆς Πελοποννήσου, τὸ μεγακρυάτον τῶν Θηβῶν κλπ. δὲν ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν, διότι ἡ ἰδρυσις τῶν κρατῶν τούτων χρονολογεῖται ἀπ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Δουκάγγιος, ἐκλαβὼν ὡς ἀνυπόστατον τὴν μαρτυρίαν τοῦ βυζαντινοῦ χρονγράφου, ἀπέδωκε εἰς τοὺς Σταυροφόρους τὴν ἰδρυσιν τῶν κρατῶν τούτων, ἀλλὰ τὰ ὕστερον

ἀνακαλυφθέντα δύο χρονικά τοῦ Μοραίου παραδόξως ἐνισχύουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Γρηγορᾶ λεχθέντα, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξιστοροῦσιν ὅτι αὐτὸς ὁ πρῶτος Γάλλος κατακτητὴς τῶν Ἀθηνῶν, Γουίδος Δελκρός, βλέπων διεκδικουμένους τοὺς τίτλους τοῦ ὑπὸ τοῦ πριγκιπῆος τῆς Πελοποννήσου, ἐπαρεῦθη εἰς Παρισίους διὰ νὰ ὑποβάλλῃ τὸ ζήτημα εἰς τὸν βασιλέα ἄγιον Λουδοβίκον, ὅστις, πραγματικῶς βεβαιωθεὶς ὅτι ὁ τίτλος τοῦ δουκὸς ἀνήκων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφέρετο ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς διοικητῶν τῆς πόλεως, ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν Δελκρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τιτλοφορῆται δούξ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὡς ἐν Ἡπείρῳ μνημονεύεται ὁ πρωτοσπαθάριος, ὡς ἀπλῆ βασιλικὴ σκιά, οὕτω καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἀπαντᾷ ὁ αὐτὸς ἄρχων ἀπὸ τῶν εἰκονομαχικῶν ἰδίως χρόνων. Ἡ ἀμάθεια Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἠγνόει τὴν μακρόθεν ἀναγνωρίζουσαν τὸ σκῆπτρον τοῦ χώρου. Ἐκ τῶν ἀσυναρτήτων εἰδήσεων, τὰς ὁποίας συνήγαγε, μανθάνομεν ὅτι οἱ μὲν Πελοποννήσιοι τιμαριούχοι ὑπεχρεοῦντο ἵνα προσφέρωσιν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τακτὸν τινα ἀριθμὸν ὀπλιτῶν, αἱ δὲ πολιτεῖαι ὤφειλον νὰ δεχθῶσι τὸν ὑπὸ τοῦ πρωτοσπαθαρίου χειροτονούμενον ἄρχοντα· ἀλλ' αἱ ὑποχρεώσεις αὐταὶ πολλαῖς ἠθετήθησαν· αὐτὸς ὁ Βασίλειος Μακεδὼν ἵνα πείσῃ τοὺς Στραθιωτὰς καὶ Μαρδαίτας νὰ συμπληρώσωσι τὰ πληρώματα στόλου, προωρισμένου νὰ πλεύσῃ ἐκ Μεθώνης μέχρι Ζακύνθου, καταφεύγει εἰς γολοῖον στρατήγημα. Ἐν τοῖς διασωθεῖσι καταλόγοις διαφορῶν ἐκστρατειῶν βλέπομεν τοὺς Μαρδαίτας πολὺ ἰδιοτρόπως ἐκπληροῦντας τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποχρεώσεις των. Ἡ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα διαταχθεῖσα ἡγεμονικὴ δεξιότης τῆς χήρας μεγάλου τιμαριούχου τῶν Πατρῶν, τῆς Δανιηλίδος, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ πορφυρά πολλαῖς ἐταπεινώθη ἵνα προσοικειωθῆ τοὺς διαδοχικοὺς ἐπὶ πλούτῳ, ἀνδρῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπειθείας ὑπηκόους. Ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ διαβιβάζων πρὸς τὸν ἐν Μεθώνῃ ναυλοχοῦντα ναύαρχον περιέργον τι στρατήγημα, αὐστηρῶς παραγγέλλει ἵνα μὴ γνωσθῆ τὸ μυστικὸν οὔτε ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν ἀρχόντων, οὔτε ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τοῦ λαοῦ.

Αἱ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους τιμαριούχους σφοδραὶ διενέξεις τῆς βασιλείας οὔτε ἀπὸ Νικητῆ τοῦ Ῥεντακίου, οὔτε ἀπὸ τοῦ Πλήθωνος χρονολογοῦνται, ἀλλ' ἀνέρχονται εἰς πολὺ ἀρχαιότερους χρόνους. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλείου ἢ ἐν Βυζαντίῳ κυβερνήσεως ἐπὶ τοσοῦτον ὑποπτεύετο τὴν πίστιν τῶν Πελοποννησίων τι-

μαριούχων, ὥστε εἰς τὰ χρησιμολογικὰ αὐτῆς βιβλία τυχαῖα φυσικὰ σημεῖα, ὡς ἐκλειψὶς ἡλίου βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, ἀναγράφονται ὡς διόσημεια ἐπικειμένου μούλτου (ἀνταρσίας) Στραθιωτῶν. Εἶδομεν ὅτι ὁ Εὐόδιος ἱστορεῖ ὅτι οἱ ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος καταλαβόντες τὸν Λίβανον Μαρδαίται ἐκηρύχθησαν ἀσέμμως ἀνεξάρτητοι δεσπότες, καὶ ὑπέπεσαν εἰς τὴν ὀργὴν κυβερνήσεως, ἣτις ἐθέσκει τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπιστίαν ἴσην πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀποστασίαν. Ἡ ἀμοιβαία ὑπόψια ἐξεστράπη ἐπὶ τέλους εἰς μίσος ἐκδηλωθὲν διὰ πολλῶν ὕβρεων καὶ συκοφαντιῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος ἀποκαλεῖ τοὺς Πελοποννησίους ἀπογόνους Σθλάβων, καὶ δούλους τῶν Ῥωμαίων κατὰ ἱστορικούς τινας θρύλλους περισηθέντας παρὰ τοῖς Ῥασιφί χρονογράφους καὶ αὐτὸς ὁ οἶκος τοῦ Πορφυρογενήτου ἐσυκοφαντεῖτο ὡς Σθλαβικός. Αὐτὴ ἡ νύμφη τοῦ αὐτοκράτορος, Θεοφανῶ ἡ Σπαρτιατίς, ἐξυβρίζουσα τοὺς βυζαντινοὺς ὑπουργοὺς ἀπεκάλει αὐτοὺς Σκύθας. Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννησῖοι ἐπισκεπτόμενοι τὸ Βυζάντιον τοσοῦτον ὑπεβλέποντο, ὥστε ὁ Ψελλός, θελήσας νὰ συστήσῃ εἰς συνάδελφον ὑπουργὸν ὑπόθεσιν τινα Ἀθηναίων οἰκογενειακῶν φίλων, δικαιολογεῖ τὴν συστατικὴν διὰ τῶν φράσεων «μὴ θαυμάσης, ὅτι φίλος Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων καθέστηκα». Ἀφοῦ δὲ τὸν παρακαλεῖ ἵνα ἐξομαλύνῃ τὴν ὑπόθεσιν «χάριν αὐτῆς τῆς σκιάς τοῦ Κίμωνος καὶ Μιλτιάδου», προσθέτει, ὅτι ἂν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων προγόνων δὲν ἀρκούσιν ἵνα τὸν ἐξευμενίσωσιν, ἐξαιτεῖται τὴν ἐξομάλυνσιν τῆς διαφορᾶς, ὡς ἰδίαν προσωπικὴν χάριν. Ὁ μῖαν μετὰ τὸν Ψελλὸν ἐκατονταετηρίδα ἀκμάσας Τσέτσης δυσφορεῖ ὅτι ἐπισκεπτόνται τὸ Βυζάντιον τοσοῦτοι Χῖοι, Ῥόδιοι καὶ Κρήτες, οὗς μετὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ἀναθεματίζει ὡς βδελυροὺς ἀνθρώπους. Τὸ κατὰ τῶν Ἑλλαδικῶν μίσος ἐπὶ τοσοῦτον ἐκορυφώθη, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχὴς Ἀχιλλεὺς ἀποκαλεῖται αἰμοβόρος καὶ κακοῦργος Σκύθης, οἱ δὲ Μυρμιδόνες καὶ οἱ Ἕλληνες παρουσιάζονται ὡς ἀπάγονοι τῶν Οὐνῶν, Τούρκων καὶ Βουλγάρων. Τὴν ἀληθῆ ἀφορμὴν τοῦ κατὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων μίσους τῆς ἐν Βυζαντίῳ αὐτῆς ἀποκαλύπτει περίεργον ἐγγράφον συντεταγμένον ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου, τοῦ γνωστοῦ ὑπουργοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β'. Τὸ ἐγγράφον δὲν ἐγράφη βεβαίως διὰ νὰ δημοσιευθῇ, διότι εἶνε μυστικὴ πρὸς τὸν Θεὸν δέησις τοῦ ὑπουργοῦ ἐν μέσῳ τῶν φοβερῶν κινδύνων οὗς διήρχετο τότε τὸ κράτος· ἐπειδὴ ὅμως διεσώθη, δημοσιεύεται ὡς ἀξιόλογον ἱστορικὸν μνημεῖον. Ἐν τῇ δεήσει ταύτῃ ὁ Μετοχίτης ἰκετεύει τὸν Θεὸν τῶν Χριστιανῶν ἵνα ἐξαρκανίσῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ κρημνίσῃ εἰς

τοῦ βαθυτάτους τοῦ Ταρτάρου κευθμῶνας τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀλβανούς, οἵτινες καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν πίστιν πολεμοῦσιν, ἔτοιμοι ἵνα συμμαχήσωσι πρὸς πάντα ἐχθρὸν τῶν ἐν Βυζαντίῳ ὁμοεθῶν· αὐτοὶ οἱ πανάθλιοι καὶ τρίδουλοι τῶν Ῥωμαίων εἶνε ἡ μόνη αἰτία τῆς ἐπικειμένης τελικῆς καταστροφῆς!

Τὸ ἀμοιβαῖον μίσος κορυפוῦται ἐπὶ Μανουὴλ Β', καὶ βδελυραὶ πλάσσονται ὕβρεις καὶ συκοφανταί κατὰ τῶν Πελοποννησίων ἐνοσούντων ὅ ἀποδιώξωσι τῆς χερσονήσου καὶ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς, ἐκ μέρους τῶν Βυζαντινῶν, διεκδικούντων τὴν κατοχὴν ὅλης τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τῷ ἀληθῶς γελοίῳ τίτλῳ, ὅτι ἦσαν οἱ κληρονόμοι τῶν Ῥωμαίων. Εἶνε γνωστὸν τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ὑπόμνημα τοῦ Σπαρτιατοῦ Πλήθωνος καὶ ἡ πρότασις τοῦ τιμαριούχου φιλοσόφου περὶ διανομῆς τῆς Πελοποννήσου εἰς τέσσαρας τιμαριωτικὰς κλάσεις, ὡς καὶ ὁ περίφημος περὶ τοῦ ἀνοθεύτου τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀφορισμὸς ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ χωρίζονται οἱ Βυζαντινοὶ τῶν κυρίως Ἑλλήνων, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Βυζάντιον θεωρεῖται ὡς Δωρικὴ ἀποικία. Εἰς τῶν γραμματέων τοῦ Μανουὴλ Β' ἐξεσπενδόνισε νέαν καὶ δριμυτέραν κατὰ τῶν Πελοποννησίων σάτυραν· μὴ δυνάμενος ὅμως ν' ἀνατρέψῃ τοὺς περὶ γνησιότητος τῆς καταγωγῆς τῶν Πελοποννησίων λόγους τοῦ Πλήθωνος, ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βδελυροὺς, ἀγροίκους καὶ αἰμοβόρους, σφάζοντας ἰδίᾳ χειρὶ τὰς ἰδίας γυναῖκας καὶ τέκνα ἐν τοῖς διαβολικοῖς αὐτῶν συμποσίοις, καὶ ἀφίνοντας τὰ πτώματα ἀταφα πρὸς ἀπλήν τέρψιν. Ἐτερος σάτυρογράφος, ὁ Μάζαρις, συντάξας νεκρικὸν διάλογον κατὰ μίμησιν τοῦ Λουκιανοῦ, διεκωμῶδησεν ὀνομαστικὰ τοὺς πρωτεύοντες τῶν τιμαριούχων.

Ἄλλ' εἰς τὰς κομικοτραγικὰς ταύτας συζητήσεις ἔθετο τέρμα ὁ τουρκικὸς χεῖμαρρος. Ἐν τῇ προβλεπομένη προσεχεῖ καταστροφῇ, ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων διητύθηνεν ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν δεσπότην τῆς Σπάρτης, Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον, τὸν μετ' οὐ πολὺ τελευταῖον τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορα, σπουδαῖον ὑπόμνημα δι' οὐ τὸν ἐξορκίζει ὅπως ἀναλάβῃ σπουδαίως τὴν ἀναμόρφωσιν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ· πρὸς τοῦτο θεωρεῖ συντελεστικὰ ὁ φιλόπατρις Ἕλληνας τὰ ἐξῆς: α) τὴν κατάργησιν τοῦ βυζαντινισμοῦ μετὰ τῶν παρεπομένων αὐτῷ Ῥωμαϊκῶν παραδόσεων, καὶ τὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ τοῦ περισωζομένου Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος, ὡς τῆς μόνης ἑλληνικῆς νομοθεσίας· β) τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀφαιρηθέντων ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ λαοῦ ὀπλων, καὶ τὴν σύντονον στρατιωτικὴν διοργανώσιν τῆς χώρας, συγχρόνως δὲ τὴν γενναίαν ὑποστήριξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἐκ Δύσεως ἀνάκλησιν

τῶν σοφῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μὴ εὐρίσκοντες σταδίον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι πλανῶνται τῆδε κάκεισε ἐκπαιδεύοντες τοὺς ξένους· εἶνε αἰσχρὸν, ἐπιλέγει, νὰ διατελῇ ἐν τοιαύτῃ ἀμαθίᾳ τὸ ἡμέτερον γένος, καὶ νὰ προπηλακίζωμεθα ὑπὸ τῶν ξένων, οἵτινες ἀδρῶς ἠγόρασαν τὰ ἡμέτερα φῶτα· γ) τὴν κήρυξιν τῆς Πελοποννήσου ἀσύλου ἱεροῦ εἰς πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων διωκομένους ὁμοεθνεῖς καὶ ἄλλοεθνεῖς, καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεων καὶ πόρων τῆς χώρας εἰς καταρτισμὸν ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐνούμενον μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν στόλων εὐχερῶς θὰ καταστρέψῃ τὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες οὕτως ἀπαθάλλοντες τὸ νεῦρον τῆς δυνάμεώς των θέλουσιν ἐκλίπει· οὕτω δὲ, ἐπιλέγει ὁ Βησσαρίων, βαθμηδὸν ἀνακτῶν καὶ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας θὰ ἐγκαταλείψῃς μνήμην καὶ ἔργον ἀθάνατον».

Δυστυχῶς ὅμως ἐπέπρωτο τὸ Βυζάντιον νὰ ἀποθάνῃ ὡς ἐπὶ τοσοῦτου αἰῶνος ἐζησεν· εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς τοὺς Κωνσταντινουπολίτας προσλαλιᾷ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος διστάζει ἂν πρέπη ν' ἀποκαλέσῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Ῥωμαίους ἢ Ἕλληνας. Οἱ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην διασπαρέντες Στραθιωταὶ ἀπέδειξαν ὅτι τὸ ἔθνος ἔσωζεν ἐτι ἀρκούσας ζωτικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας παραδόξως περιεφρόνησαν οἱ βασιλεῖς του, ἐξετίμησαν ὅμως καὶ ἐθαύμασαν οἱ ξένοι.

Εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι οὐδεὶς τῶν φυγάδων λογίων ἢ πολεμιστῶν Ἑλλήνων προσέλαβέ ποτε τὸ ὄνομα Βυζαντινὸς ἢ Ῥωμηνός, ἀλλ' ἀπαξάπαντες ὑπερηφάνως διεκήρυξαν ὅτι ἦσαν ἄληθεῖς Ἕλληνες, καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος οἱ Στραθιωταὶ ὁρμῶσιν εἰς τὰς μάχας, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως ἀτιμασθὲν ὄνομα ἀνυψοῦται οὐ μόνον διὰ τῆς λόγῃς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς Στραθιωτικῆς γραφίδος. Τύπος γενναίου πολεμιστοῦ καὶ διαπρεποῦς λογιῶν παρίσταται ὁ Στραθιωτῆς Ἰάκωβος Δικασωρίνος, τιτλοφορούμενος «πάλαι ποτὲ εὐτυχῆς κύριος τῆς Δωρίδος». Οἱ παλαιογράφοι γινώσκουσι τὸν δεξιὸν τοῦτον καλλιγράφον καὶ σωτήρα πολλῶν ἀρχαίων κωδίκων· σήμερον δὲ γινώσκεται ὅτι ὁ Δικασωρίνος μετὰ τῆς αὐτῆς εὐχερῆς χειριζόμενος τὸ δόρυ ὡς καὶ τὸν κάλαμον, ὑπηρετήσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς Γλαργὸς τοῦ ἵππικου τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε'. Ἀκούσας τὸν Ἰαλυριὸν Φράγκοβιτς ὑβρίσαντα τὴν Ἑλλάδα, ὁ Δικασωρίνος ἐδημοσίευσεν ἐν ἰδίῳ τεύχει (1558) δριμυτάτην σάτυραν κατὰ τοῦ ὕβριστοῦ καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ ἐξυμῶν τὰ πρὸς τὸν πολιτισμὸν δικαίωματα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐπιλέγει ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ κατεδικάζετο ὡς ἀχάριστος ἂν παρεγνώριζεν ὅ,τι ὀφείλει εἰς τὴν Ἑλλάδα «τὴν κλεινὴν ταύτην μητέρα πάσης

σοφίας καὶ ἡμερώσεως». Καὶ δὲν ἦτο ἀπλή κοιπορρημοσύνη τῶν ἑλληνικῶν στρατοπέδων ἡ δόξα ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀπέθανεν, ἀλλὰ γεγονὸς ὁμολογούμενον ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ἀντιπροσώπων τῆς γερμανικῆς διανοίας τοῦ τότε καιροῦ, ὡς τοῦ Μελλάγγθωνος καὶ τοῦ Καμεραρίου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπιστέλλων ἐκ Λειψίας πρὸς τὸν διαληφθέντα Στραθιωτὴν ἔγραψεν «ἦν δ' ἄρα ἐμοὶ παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑμετέρων ἐπιστολῶν πρόχειρον τῇ μνήμῃ τὸ περὶ τῶν Ἀθηναίων χρησθέν ποτε πᾶσός βαπτίση, δυνάει γε μὴν οὐ θέμις ἐστίν», ἐγὼ γὰρ ἐκδέχομαι τοῦτο, ὡς περὶ ἀπαντος τοῦ ἔθνους προνεχθέν».

Τὰ ἐν τῇ ξένῃ ἀνδραγαθήματα τῶν Στραθιωτῶν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον φημιζόμενα ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι, ἠλέκτριζον τὰς καρδίας καὶ ἠνθρῶν τὸ φρόνημα. Ἕλληνες στιχοῦργοι ἐξέμνουν τὰ Στραθιωτικὰ τρόπαια «διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ἡ Ἀνατολὴ καὶ ὄλος ὁ Λεβάντες». Αὐτὴ ἡ δημοτικὴ ποίησις ψάλλει ἐτι τοὺς ἐν Κύπρῳ καὶ Ναυπάκτῳ ἀγῶνας τῶν Στραθιωτῶν. Ἐκ τῶν διηγήσεων τούτων Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ ἠντλησαν θάρρος καὶ ἐνθουσιασμὸν, καὶ ἐπαυσαν ἐκλαμβάνοντες τὸν Τούρκον ὡς θηρίον δυσκαταγώνιστον· πάντες ἀνέμενον τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπάνοδον τῶν ἀγγέλων καὶ προμάχων τούτων τῆς ἐλευθερίας· ἀδημονοῦντες ἐπὶ τῇ βραδύτητι τῆς ἐπιστροφῆς των, γράφουσιν ἀναφορὰς πρὸς τὸν Πάπαν, δι' ὧν ζητοῦσι τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀδελφῶν, ἐπὶ τῇ βεβαιώσει καὶ αὐτῆς τῆς ἐξωμοσίας τοῦ πατρίου θρησκευματος! Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἐπικειμένης ἐπανάδου τῶν Στραθιωτῶν οἱ μάλλον ἀνυπόμονοι ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ πρῶτοι ἐνεκαίνισαν τὸ μέγχι τοῦ 1821 παραταθὲν αἰματηρὸν δρᾶμα τῶν ἑλληνικῶν ἐπαναστάσεων.

Ἄλλ' ἡ μισθοφορία καταστᾶσα τὸ μόνον βίσοποριστικὸν ἐπάγγελμα τῶν φυγάδων τούτων, σὺν τῷ χρόνῳ κατέπνιξε πᾶν αἰσθημα φιλοπατρίας, καὶ οἱ Στραθιωταὶ ἐν Ἰταλίᾳ λαθόντες τιμὰς καὶ γαίας μετὰ τῆς γλώσσης ἀπέ-

1. Ἀφελῶς ἐξεικονίζει τὰ τότε ἐν Ἑλλάδι αἰσθηματα ἡ ἐξῆς ἀναφορὰ πρὸς τὸν Πάπαν Γρηγόριον ΙΓ' (1581): «Νὰ ἀναγκάσης τὸν καθολικὸν βῆγαν κύριον Φίλιππον νὰ μᾶς στείλῃ βοήθειαν ἀπὸ τὸ γένος ἡμῶν Ῥωμαίους καὶ Ἀρβανίτας, καὶ ἡμεῖς θέλομε σηκώσῃς φλίμπουρο, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Παναγιότητάς σου θέλομε πάρει ὅλην τὴν Ἀρβανητίαν καὶ τὸν Μοραία, ἐπειδὴ εἴμεσθε πληθὸς Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρβανίταις... Καὶ ἂν αὐτὸ ἡ Μακαριότης σου κάμῃ καὶ ἐλευθερωθῆμεν, ἀπὸ τῶρα καὶ ἔμπροσθεν ὑποτασσόμεσθαι τῇ ἀγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης. Μόνον ἡ Παναγιότητά σου νὰ μᾶς κάμῃ τὴν χάριν, ὅτι οἱ ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, ἐπισκόποι καὶ πατριάρχαι, καὶ ἄλλοι τὸ ἐροῦν τὰ γένηματάς σου, νὰ ἱερουργοῦν καὶ νὰ λειτουργοῦν κατὰ τὴν τάξιν ἡμῶν, ἔστωντας τὸ πλῆθος καὶ ὁ λαὸς ἐνε Ῥωμαῖοι, καὶ δὲν ἤξεύρουσι τὴν γλῶσσαν τὴν Φράγκικην».

βαλον και την ανάμνησιν των γονικῶν τιμα-
ρίων. Ἄμα δ' ὁ Στραβιῶτης ἐλημονήθη και
ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, ἀνεράνησαν ἐν Ἑλλάδι
ὁ ἀρματωλὸς και ὁ λεβέντης, οἵτινες ἐπὶ τῇ
αὐτῇ βάσει διοργανώσαντες τὸ ἔθνος, ἀνέδειξαν
αὐτὸ κατὰ ξηρὰν τε και θάλασσαν ἀντάξιον
τῆς ἐλευθερίας.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ περὶ τιμαριωτισμοῦ με-
λέτη τοῦ κ. Σάθα, ἐν προσεχεῖ δὲ φύλλῳ τῆς
«Ἐστίας» θέλει ἀναλυθῆ και ἡ περὶ τῆς διορ-
γανώσεως τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων ἐν τῇ αὐ-
τῇ μεσαιωνικῇ περιόδῳ. K.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

Μυθιστορία Ὀνορίου Βαλζάκ. — Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου.

Συνίτη (31 σελ. 166).

Ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον ἐν Σωμύρῃ, ὁ Κάρο-
λος ἐπλούτει ἐν Ἰνδίασι.

Ἡ μικρὰ ἐμπορικὴ του προμήθεια εἶχε πω-
ληθῆ ἐξαιρετα ἐν ἀρχῇ, εἰσέπραξε δ' ἐκ τῆς
πωλήσεως ἑξ χιλιάδας ταλλήρων. Ὑπερβὰς τὸν
τροπικόν, πολλὰς αὐτοῦ ἀπώλεσε προλήψεις.
Παρετήρησεν, ὅτι τὸ κάλλιστον μέσον πλουτι-
σμοῦ ἐν ταῖς χώρας τῶν τροπικῶν, ὡς και ἐν
Εὐρώπῃ, ἦτο ἡ τῶν ἀνθρώπων ἀγοραπωλησία.
Μετέβη ἐπομένως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς
και ἤσκησε τὴν σωματεμπορίαν, ἐνεργῶν συγ-
χρόνως και τὸ ἐμπόριον ἀντικειμένων δυναμέ-
νων ν' ἀνταλλαχθῶσιν ἐπικερδῶς εἰς ὅσας ἀγο-
ρὰς τὸν ὠδήγουν τὰ συμφέροντά του. Κατὰ
τὰς ἐνεργείας του ἀνέπτυξε δραστηριότητα ἀ-
σχολοῦσαν πάσας αὐτοῦ τὰς στιγμὰς. Οὐδὲν
ἄλλο διελογίζετο κ' ἐπόθει ἢ πῶς ν' ἀναφανῆ
πάλιν ἐν Παρισίοις ἐν πάσῃ τῇ λαμπρότητι
μεγάλῃς περιουσίας, και ν' ἀνακτήσῃ θέσιν ἐπι-
μειζονος περιουτῆς ἢ ἐκείνην ὅθεν εἶχεν ἐκπέ-
σει. Φερόμενος δὲ διὰ μέσου ἀνθρώπων και χω-
ρῶν και τὰ ἀντίθετα αὐτῶν ἔθιμα σπουδάζων,
μετέβαλε βαθμηδὸν τὰς ιδέας του και ἐγένετο
σκεπτικός. Αἱ περὶ δικαίου και ἀδίκου γνώσεις
του συνεχλονίσθησαν και διαταράχθησαν, ὅτε
παρετήρησεν ὅτι τὸ ἐν τινι χώρα ὡς ἐγκλημα
θεωρούμενον ὑπελαμβάνετο ἀλλαχοῦ ὡς ἀρετὴ.
Ὁ ἀδίκος πρὸς συμφέροντα συγχρωτισμὸς
του ἐψύχρανε, συνέσειε και ἀπεξήρανε τὴν καρ-
δίαν του. Τὸ αἷμα τῶν Γρανδὲ ἀνεράνη οὕτω
οἶον εἶχε προορισθῆ, και ὁ Κάρολος ἐγένετο
τραχὺς και πλεονέκτης. Ἐπώλησε Σίνας, μαύ-
ρους, χελιδόνων φωλεὰς, παιδία, καλλιτέχνας,
και ἤσκησε μεγαλωστὶ τὴν τοκογλυφίαν. Συν-
εἴσας νὰ ὑποκλέπῃ διὰ δόλου τὰ τελωνια-
κὰ δικαιώματα, κατέστη ὀλιγώτερον εὐσυνεί-
δητος ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.
Μετέβαινε τότε εἰς ἄγιον Θωμᾶν τῶν Ἀντιλ-

λῶν, ὅπως ἀγοράσῃ ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς ἐμ-
πόρευματα κλοπιμαία ἐκ πειρατείας και μετέ-
φερον αὐτὰ εἰς τὰς ἀγορὰς ἐνθα ἐσπίνζον.

Και κατὰ μὲν τὸν πρῶτον αὐτοῦ πλοῦν συ-
νώδευσεν αὐτὸν ἡ εὐγενής και παρθενικὴ μορφή
τῆς Εὐγενίας, ὡς ἡ εἰκὼν ἐκείνη τῆς Πανα-
γίας, ἣν ἀναρτῶσιν ἐν τοῖς πλοίοις αὐτῶν οἱ
Ἴσπανοὶ ναῦται· ἀπέδωκε δὲ ὁ Κάρολος τὰς
πρώτας αὐτοῦ ἐπιτυχίας εἰς τὴν μαγικὴν ἐπί-
δρασιν τῶν εὐχῶν και τῶν ἱκεσιῶν τῆς νεάνι-
δος. Βραδύτερον ὅμως αἱ αἰθιοπίδες, αἱ μιγά-
δες και αἱ λευκαί, αἱ κιτρινωπαὶ και αἱ ἀρά-
βιαι ὀρχηστρίδες, τὰ παντοδαπὰ αὐτοῦ ὄργια
και αἱ πανταχοῦ τῆς γῆς περιπέτειαί του ἐξή-
λειψαν ἐντελῶς τὴν μνήμην τῆς ἐξαδέλφης του,
τῆς Σωμύρης, τῆς οἰκίας, τοῦ σκάμνου, και αὐ-
τοῦ ἐπι τοῦ ἐν τῷ διαδρόμῳ ληφθέντος φιλή-
ματος. Ἐνθυμεῖτο μόνον τὸ κηπίριον, ὅπερ πε-
ριέβαλλον τοῖσι γηραιοῖ, διότι ἐκείθεν εἶχεν
ἀρχίσει ἡ τυχοδιωκτικὴ του μοῖρα· ἀλλ' ἀπρη-
νεῖτο τὴν οἰκογένειάν του, και τὸν θεῖόν του
ἐθεώρει ὡς ἀνθρωπὸν ἐν κακίᾳ γηράσαντα, ὅστις
εἶχε φάγει τὰ πολυτίματά του κοσμήματα. Ἡ
Εὐγενία οὕτε τὸν νοῦν οὕτε τὴν καρδίαν του
κατεῖχε πλέον, μετεῖχε δὲ μόνον τῶν ἐμπορι-
κῶν του ἐπιχειρήσεων, ὡς πιστωτῆς ἑξ χιλιά-
δων φράγκων.

Ἡ διαγωγή και αἱ ιδέαι αὐταὶ ἐξηγοῦσι τὴν
σιωπὴν τοῦ Καρόλου Γρανδὲ. Ἐν ταῖς Ἰνδίασι,
ἐν Ἀγίῳ Θωμᾶ, κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρι-
κῆς, ἐν Λισσαβῶνι και ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ,
ὁ κερδοσκόπος εἶχε λάθει τὸ ψευδώνυμον Σέ-
φερδ, ἵνα μὴ ἐκθέσῃ τὸ ὄνομα του. Ὁ Κάρολος
Σέφερδ ἠδύνατο ἀκινδύνως νὰ φανῆ πανταχοῦ
ἀκάματος, τολμηρὸς, ἀπληστος, ὡς ἀνθρώπος
ὅστις, ἀπόφασιν ἔχων νὰ πλουτήσῃ διὰ παν-
τὸς τρόπου, σπεύδει νὰ ἐξοφλήσῃ πρὸς τὴν ἀ-
τιμίαν, ἵνα μείνῃ τίμιος κατὰ τὸν ὑπόλοιπον
βίον του. Ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ τύχη του
ὑπῆρξε ταχεῖα και λαμπρά.

Οὕτω δὲ ἐν ἔτει 1827 ἐπανήρχετο εἰς Βορ-
δῶ, ἐπὶ τῆς *Μαρίας-Καρολίνας*, ὠραίου πά-
ρωνος, ἀνήκοντος εἰς βασιλόφρονα ἐμπορικὸν οἶ-
κον. Ἐφερε δὲ περιουσίαν ἐνός ἐκατομμυρίου
και ἐννεακοσίων χιλιάδων φράγκων, περιεχομέ-
νων ἐντὸς τριῶν πύθων μεστῶν χρυσοκόνεως, ἑξ
ἧς ὑπελόγιζε νὰ κερδήσῃ ἐπὶ τὰ μέγιστα ὅκτω
ταῖς ἑκατόν, νομισματοκοπῶν αὐτὴν ἐν Παρι-
σίοις. Ἐπὶ τοῦ πάρωνος αὐτοῦ ἐπλεον ἐπίσης
γέρων εὐπατρίδης, αὐλικὸς τῆς Α. Μ. τοῦ
βασιλέως Καρόλου τοῦ Γ', ὁ κύριος Δωβριῶν,
ὅστις ἀνοήτως πράττων, εἶχε νυμφευθῆ γυ-
ναϊκὰ τινὰ τοῦ συρμού, και οὕτως ἡ περιου-
σία ἐκείτου εἰς τὰς Ἀντίλλας. Ὅπως θεραπεύσῃ
δὲ τὰς σπατάλας τῆς κυρίας Δωβριῶν εἶχε με-
ταβῆ νὰ πωλήσῃ τὰ κτήματά του.

Ὁ κύριος και ἡ κυρία Δωβριῶν, ἐκ τῆς οἰ-

κογενείας Δωβριῶν Δεβούχ, ἧς ὁ τελευταῖος
τῶν κορυφαίων ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1789, εἶ-
κοσι μὲν χιλιάδων φράγκων ἔχοντες εἰσό-
δημα, εἶχον και κόρην ἀσχημοτάτην, ἣν ἤ-
θελεν ἡ μήτηρ νὰ νυμφεύσῃ ἀνευ προικὸς,
διότι ἡ περιουσία της μόλις ἐπάρκει εἰς αὐτὴν
νὰ ζῆ ἐν Παρισίοις. Τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης
ἡ ἐπιτυχία ἤθελε φανῆ προβληματικὴ εἰς οἰ-
ονδήποτε ἀνθρωπὸν τοῦ κόσμου, καίτοι αἱ γυ-
ναῖκες τοῦ συρμού θεωροῦνται γενικῶς ὡς ἐπι-
τηδειώταται. Διὰ τοῦτο δὲ και αὐτὴ ἡ κυρία
Δωβριῶν ἦτο σχεδὸν ἀπηλπισμένη, βλέπουσα
τὴν θυγατέρα της, ὅτι ἤθελε κατορθῶσαι νὰ
τὴν φορτώσῃ εἰς οἰονδήποτε, ἔστω και ἀνθρω-
πος διψῶν συγγένειαν εὐπατρίδων. Ἡ δεσποί-
νις Δωβριῶν ἦτο κόρη ὑψηλῆ και ἰσχνῆ, πέρι-
φρον ἔχουσα τὸ στόμα, ἔφ' οὐ κατήρχετο ῥίς
λίαν μακρὰ, ἀδρὰ εἰς τὸ ἄκρον, στυλιπνὴ μὲν
πάντοτε, ἀλλὰ περιπόρφυρος μετὰ τὸ γεῦμα,—
εἶδος φυσικοῦ φαινομένου, λίαν δυσαρεστοῦ τὴν
θέαν ἐν μέσῳ προσώπου ὠχροῦ και κεκμηκότος.
Ἦτο ἀπλῶς εἰπεῖν τοιαύτη, οἷαν ἠδύνατο νὰ
ἐπιθυμήσῃ αὐτὴν μήτηρ ὀκτῶ και τριάκοντα
ἐτῶν, ἦτις, ὠραία ἐτι, διετήρει και τὰς ἀξιώ-
σεις της. Ὡς ἀντίρροπον ὅμως τοιούτων μειο-
νεκτημάτων, ἡ μακρησία Δωβριῶν εἶχε διδάξει
τὴν θυγατέρα της τρόπους ἐξαιρετούς. Εἶχεν
ὑποβάλλει αὐτὴν εἰς δίκαιαν ὑγιεινὴν, ἦτις πα-
ρεῖχε προσωρινῶς εἰς τὴν ῥίνα της εὐπρόσωπον
σαρκῶδες χρῶμα, και εἶχε μάθει αὐτὴν τὴν
τέχνην νὰ ἐνδύεται κομψῶς, νὰ φέρηται ἐπιχα-
ρίτως, και ν' ἀκοντίζῃ τὰ μελαγχολικὰ ἐκείνα
βλέμματα, ἅτινα συγκινοῦσι τὸν ἄνδρα, κ' ἐμ-
πνέουσιν εἰς αὐτόν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ συναν-
τήσῃ τὸν ἀγγελοῦ ἐν ἐπὶ τοσοῦτον ματαίως ἐ-
ζήτησεν. Εἶχε προσετι διδάξει αὐτὴν νὰ μετα-
χειρίζεται προσηκόντως τὸν πόδα της, και νὰ
προβάλλῃ αὐτὸν εὐκαίρως, ἵνα θαυμάζηται μὲν
ἡ μικρότης του, παραβλέπεται δὲ ἡ ἀτόπως ἐ-
ρυθρίωσα ῥίς της. Ἀπλῶς εἰπεῖν εἶχε μορφῶ-
σει τὴν θυγατέρα της εὐπρόσωπως. Τῇ βοη-
θείᾳ δὲ πλατειῶν χειρῶν, ἐσθῆτων ἀπατηλῶν,
ἀναπεφυσμημένων και περικόσμων, στηθοδέσμου
σφιγγομένου μέχρι πνιγμοῦ, εἶχε κατορθῶσαι
ἀριστοτέχνημα γυναικεῖον, ὅπερ, πρὸς διδασχὴν
τῶν μητέρων, ἔπρεπε νὰ ἐκτεθῆ ἐν μουσεῖῳ.

Ὁ Κάρολος συνεδέθη μεγάλως μετὰ τῆς κυ-
ρίας Δωβριῶν, ἦτις τοῦτο ἀκριβῶς ἤθελε, νὰ
συνδεθῆ μετ' αὐτοῦ. Πολλοὶ μάλιστα ἰσχυρί-
ζονται, ὅτι διαρκούντος τοῦ πλοῦ οὐδὲν παρῆ-
λιπε μέσον, ὅπως ἀγκιστρῶσεν τοσοῦτον πλοῦ-
σιον γαμβρόν. Ἀποβίβασθέντες εἰς Βορδῶ, τὸν
Ἰούνιον τοῦ 1827, κατέλυσαν πάντες, ὁ κύ-
ριος, ἡ κυρία, ἡ δεσποινὶς Δωβριῶν και ὁ Κά-
ρολος, ἐν τῷ αὐτῷ ξενοδοχείῳ, και ἀνεχώρη-
σαν ὁμοῦ εἰς Παρισίους.

Τὸ μέγαρον Δωβριῶν ἦτο βεβαρημένον δι'

ὑποθηκῶν· ὁ δὲ Κάρολος ἐμελλε νὰ τὸ ἀπκλ-
λάξῃ. Ἡ μήτηρ εἶχεν ἤδη ὑπακινήθῃ πόσον
εὐτυχῆς θὰ ἦτο κατοικίζουσα τὴν κόρην και
τὸν γαμβρόν της εἰς τὸν ἰσόγειον ὄροφον τοῦ
μεγάρου της. Μὴ συμμεριζομένη δὲ τὰς περὶ
εὐγενείας προλήψεις τοῦ κυρίου Δωβριῶν, εἶ-
χεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Κάρολον Γρανδὲ νὰ ἐπι-
τύχῃ παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ
Γ' διάταγμα βασιλικόν, ἐπιτρέπον εἰς αὐτόν,
τὸν Γρανδὲ, νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα Δωβριῶν και τὸ
οἰκόσημόν του, και νὰ διαδεχθῆ τὸν μακρήσιον,
καθιστῶν ὅμως διερκῆ πρωτοτόκιον κληρὸν ἐν
τῇ οἰκογενείᾳ, εἰσοδήματος τριάκοντα ἑξ χιλι-
ᾶδων λιβρῶν. Ἐνοῦντες τὰς περιουσίας των,
ζῶντες ἐν κοινῷ και τῇ βοηθείᾳ μισθῶν τῶν
ἀπὸ θέσεως ἀμεριμνομερίμνης, ἠδύνατο οὕτω
οἱ κάτοικοι τοῦ μεγάρου Δωβριῶν ν' ἀποτελέ-
σωσιν εἰσοδήμα ἑκατόν περίπου χιλιάδων λι-
βρῶν.

— Και ὅταν κανεῖς, ἔλεγεν ἡ μήτηρ εἰς τὸν
Κάρολον, ἔχει ἑκατόν χιλιάδων λιβρῶν εἰσοδή-
μα, και ὄνομα, και οἰκογένειαν, και πηγαίνῃ
εἰς τὴν αὐλήν, διότι θὰ ἐνεργήσω νὰ διορισθῆς
αὐλικὸς εὐπατρίδης τοῦ Βασιλέως, γίνεται ὅ-
τι θέλει. Θὰ γείνης λοιπόν, κατ' ἀρέσκειαν, ἢ
εἰσηγητῆς τῶν ἀναφορῶν εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ
κράτους, ἢ νομάρχης, ἢ γραμματεὺς πρεσβείας,
ἢ και πρέσβυς. Ὁ Βασιλεὺς ἀγαπᾷ πολὺ τὸν
Δωβριῶν, γνωρίζονται ἀπὸ μικροῖ.

Μεθυσθεὶς φιλοδοξίας ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐ-
κείνης, ὁ Κάρολος ἐκινίσθη κατ' ὄλον αὐτοῦ
τὸν πλοῦν ὑπὸ τῶν ἐλπίδων, ἃς ἡ ἐπιδέξις χεῖρ
της τῷ προσέφερεν ὑπὸ τὴν μορφήν ἐγκαρδίων
ἐμυστηρεύσεων. Πιστεύων δὲ, ὅτι αἱ πατρικαὶ
του ὑποθέσεις εἶχον τακτοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ πα-
τρός του, ἐφαντάζετο ὅτι εἶχεν ἤδη ἀγκυρο-
βολήσῃ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ,
ὅπου τότε πάντες ἐπεθύμουν νὰ εἰσχωρήσωσι,
και ὅτι ἀνέτελλε πάλιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὴν αἰ-
γίδα τῆς κυανῆς ῥίνος τῆς δεσποινίδος Ματ-
θίλδης, ὡς ἀνεφάνησαν ποτὲ ἐν Βρεξῆ οἱ μετα-
νάσται τῶν Dreux ἀπόγονοι.

Θαμβωθεὶς ὑπὸ τῆς εὐημερίας τῆς Παλινορ-
θώσεως, ἣν εἶχεν ἀφήσει κλονομένην, κατα-
πλαγεὶς ὑπὸ τῆς λάμψεως τῶν ἀριστοκρατι-
κῶν ιδεῶν, ἐξηκολούθησε μεθῶν και ἐν Παρι-
σίοις, ὅπου ἀπεράσισε νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι δυ-
νατόν εἰς ἐπίτευξιν τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἣν ὑ-
πεδείκνυεν αὐτῷ ἡ πενθερά του.

Οὕτω δὲ ἡ ἐξαδέλφη του οὐδὲν πλέον ἄλλο
ἦτο δι' αὐτὸν ἢ ἀπλοῦν σημεῖον, μόλις δια-
στίζον τὴν ἀποπτον ἐκείνην λαμπρότητα.

Ἐν Παρισίοις ἐπανεῖδε τὴν Ἀννέταν, ἦτις,
ὡς γυνὴ τοῦ κόσμου, συγεβούλευσεν ἐπιμόνως
εἰς τὸν παλαιόν της φίλον νὰ συνάψῃ τὸ συν-
οικέσιον ἐκεῖνο, και ὑπεσχέθη αὐτῷ τὴν συν-
δρομήν της εἰς πραγματοποίησιν τῶν φιλοδό-

ξων αὐτοῦ σχεδίων. Ἡ Ἀννέτα ἔχει μεγάλως συντελοῦσα νὰ νυμφευθῇ ἄσχημον καὶ πηκτικὴν νεάνιδα ὁ Κάρολος, ὃν ἢ ἐν Ἰνδίας διαμονή του εἶχε καταστήσει ἐπαγωγότατον. Ἡ μορφὴ του εἶχε γίνῃ μελᾶγγρος, τὸ ἦθος του δὲ τολμηρότερον καὶ ἀποτομώτερον, ὡς τῶν ἀνθρώπων οἵτινες συνείθισαν νὰ δεσπάζωσι, ν' ἀπορραϊζώσι καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωσι.

Ὁ Κάρολος ἀνέπνευσε ἀνετώτερον ἐν Παρισίαις, βλέπων ὅτι ἠδύνατο νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον αὐτόθι πρόσωπον. Ὁ Δὲ Γρασέν, μαθὼν τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, τὸν πλοῦτόν του καὶ τὸν προσεχῆ του γάμον, μετέβη νὰ τὸν ἴδῃ, ἵνα ὁμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν τριακοσίων χιλιάδων φράγκων, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ἐξοφλήσῃ τοῦ πατρὸς του τὰ χρέη. Εὗρε δὲ τὸν Κάρολον συνδιαλεγόμενον πρὸς ἀδαμαντοπώλην, εἰς ὃν εἶχε παραγγείλει κοσμήματα ὡς νυμφικὰ δῶρα τῆς δεσποινίδος Δωβριών, καὶ ὅστις ὑπέβαλλεν αὐτῷ τὰ σχέδιά του. Καίτοι ὁ Κάρολος εἶχε φέροι ἐξ Ἰνδίων μεγαλοπρεπεστάτους ἀδάμαντας, τὸ δέσμιον ὅμως αὐτῶν, καὶ τὰ εἰς τοὺς νεονύμφους χρήσιμα, ἀναγκαστὰ ἢ περιττά, χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη ἔμελλον ν' ἀπορροφήσωσι πλέον τῶν διακοσίων χιλιάδων φράγκων. Ὁ Κάρολος ἐδέχθη τὸν Δὲ Γρασέν, ὃν δὲν ἀνεγνώρισε, μετὰ πολλῆς ἰταμύτητος, ὡς νεανίας τοῦ συρμού, ὅστις ἐν Ἰνδίας εἶχε φονεύσει ἐν μονομαχίαις τέσσαρας ἀνθρώπους. Ὁ κύριος Δὲ Γρασέν εἶχεν ἤδη ἔλθει τρίς κατ' ἐπανάληψιν, ὃ δὲ Κάρολος ἤκουσεν αὐτὸν ψυχρῶς, καὶ τῷ ἀπήντησεν ἐπὶ τέλους, χωρὶς καλῶς νὰ τὸν ἀκούσῃ:

— Αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρὸς μου δὲν με ἐνδιαφέρουν διόλου. Σὰς εὐχαριστῶ, κύριέ μου, διὰ τὴν φροντίδα τὴν ὁποίαν ἐλάβετε, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι δυστυχῶς νὰ ὠφεληθῶ· τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἐσύναξα βέβαια δύο ἑκατομμύρια, ἐν ἰδρωτὶ τοῦ προσώπου μου, διὰ νὰ τὰ προσφέρω εἰς τοὺς δανειστὰς τοῦ πατρὸς μου.

— Καὶ ἂν ὁ κύριος πατήρ σας ἐκηρύσσει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν εἰς κατὰστασιν πτωχεύσεως;

— Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, κύριέ μου, θὰ ὀνομαζώμαι μαρκήσιος Δωβριών. Ἐννοεῖτε λοιπόν, ὅτι θὰ μοῦ εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορον. Ἐκτὸς δὲ τούτου γνωρίζετε καλλίτερά μου, ὅτι ὅταν ἔχη κανεὶς ἑκατὸν χιλιάδας φράγκων εἰσόδημα, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχη πατέρα ὅστις νὰ ἐπτάχουσε.

Καὶ ταῦτα λέγων ὤθησεν εὐγενῶς πρὸς τὴν θύραν τὸν κύριον Δὲ Γρασέν.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου ἡ Εὐγενία ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ μικροῦ ξύλινου σκάμνου, ἐφ' οὗ ὁ ἐξαδέλφος της εἶχεν ὀμώσει εἰς αὐτὴν αἰώνιον ἔρωτα, αὐτὴ δὲ ἤρχετο κ' ἐπρογευματίζεν ὅτε ἦτο ὠραῖος καιρὸς.

Ἡ ταλαίπωρος κόρη ἐτέρπετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην, — ἦτο δροσώδης καὶ φαεινὰ πρωία — ἀναπολοῦσα εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς τὰ τε μεγάλα καὶ μικρὰ τοῦ ἔρωτός της γεγονότα καὶ τὰς ἐπελθούσας καταστροφάς. Ὁ ἥλιος ἐπέλαμπε τὸν παλαιὸν τοίχον, διεξέφυγότα καὶ σχεδὸν ἐτοιμώροτον, ὃν ἡ ἰδιότροπος κληρονόμος εἶχε ῥητῶς ἀπαγορεύσει νὰ ἐγγίωσι, καίτοι ὁ Κορνουαγὲς ἐπανελάμβανε συνεχῶς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ὅτι ἡμέραν τινὰ ἤθελε πλακῶσει ἀνθρώπων.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρούσεν εἰς τὴν θύραν ὁ γραμματοκομιστὴς κ' ἐπέδωκεν εἰς τὴν κυρίαν Κορνουαγὲ ἐπιστολήν, ἣν ἔδραμεν ἐκείνη κομίζουσα εἰς τὸν κήπον καὶ κραυγάζουσα:

— Κυρία! γράμμα!

Ἐδωκε δ' αὐτὸ εἰς τὴν κυρίαν της λέγουσα:

— Αὐτὸ δὲν ἐπεριμένετε;

Αἱ λέξεις αὗται ἀντήχησαν τοσοῦτον ἰσχυρῶς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Εὐγενίας ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν τοίχων τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ τοίχου.

— Παρίσι! Ἰδικόν του εἶνε! Ἐπέστρεψε!

Ἡ Εὐγενία ὠχρίασε κ' ἐκράτησεν ἐπὶ στιγμὴν τὴν ἐπιστολήν. Ἡ καρδία της ἐπαλλε τόσον βιαίως, ὡστε ἀδύνατον ἦτο εἰς αὐτὴν νὰ τὴν ἀποσφραγίσῃ καὶ ἀναγνώσῃ. Ἡ Ἀννέτα ἔμεινε ὀρθία, στηρίζουσα ἐπὶ τῶν ἰσχυίων τὰς χεῖράς της, ἡ δὲ χαρὰ της ἐφαίνετο ἐξατμιζομένη οὕτως εἰπεῖν διὰ τῶν βραχάδων τῆς μελαψῆς της μορφῆς.

— Διαβάστε το λοιπόν, κυρία!

— Ἀχ, Ἀννέτα, διατί ἐπιστρέφει εἰς τὸ Παρίσι ἐνῶ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σωμύρην;

— Διαβάστε, νὰ ἴδῃτε!

Ἡ Εὐγενία ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολήν τρέμουσα. Ἐπεσε δ' ἐξ αὐτῆς ἐπιταγὴ ἐπὶ τοῦ ἐμπορικῆ οἴκου *Κα Δὲ Γρασέν καὶ Κορρέ* τῆς Σωμύρης. Ἡ Ἀννέτα ἐκυψε καὶ τὴν ἔλαβε.

« Ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη... »

— Δὲν εἶμαι πλέον Εὐγενία, διελογίσθη, καὶ ἡ καρδία της συνεστάλη.

« Θὰ μάθετε... »

— Ἄλλοτε δὲν μοῦ ὠμίλει εἰς τὸν πληθυντικόν, εἶπεν ἡ νεάνις, καὶ σταυρώσασα τοὺς βραχίονας δὲν ἐτόλμησε ν' ἀναγνώσῃ περαιτέρω, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐπληροῦντο δακρῶν.

— Ἀπέθανεν; ἠρώτησεν ἡ Ἀννέτα.

— Δὲν θὰ μ' ἔγραψεν, ἀπήντησεν ἡ Εὐγενία, καὶ ἀνέγνω ὀλόκληρον τὴν ἐπομένῃν ἐπιστολήν.

« Ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη,

« Θὰ μάθετε πιστεύω με εὐχαρίστησιν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιχειρήσεών μου. Μοῦ ἐφέρατε τύχην, καὶ ἔγεινα πλούσιος. Ἠκολούθησα τὰς συμβουλάς τοῦ θείου μου, τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ τῆς θείας μου, πρὸ μικροῦ ἔμαθον τὸν θάνατον ἀπὸ τὸν κύριον Δὲ Γρασέν. Ὁ θάνατος τῶν γονέων μας εἶνε πρᾶγμα φυσικόν· καὶ ἡ

μεῖς θὰ τοὺς ἀκολουθήσωμεν. Ἐλπίζω ὅτι σήμερον εἰσθε παρηγορημένη. Τίποτε δὲν ἀντίσταται εἰς τὸν χρόνον, τὰρα τὸ αἰσθάνομαι. Ναι, ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη· δυστυχῶς δι' ἐμὲ ὁ καιρὸς τῶν ὀνείρων παρήλαθε. Τί νὰ γείνη! Ἐπέρασα πολλοὺς τόπους κ' ἐσκέφθην πολὺ περὶ τῆς ζωῆς. Ἀπὸ παιδίαν, — ὅτε ἀνεχώρησα — ἔγεινα ἀνθρώπος ὄριμος, καὶ σκέπτομαι σήμερον περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα οὐδ' ἐσυλλογίζομαι κἄν ἄλλοτε. Εἰσθε ἐλευθέρω, ἐξαδέλφη μου, καὶ εἶμαι ἀκόμη ἐλεύθερος. Τίποτε κατὰ τὸ φαινόμενον δὲν ἐμποδίζει τὴν πραγματοποίησιν τῶν παιδικῶν μας σχεδίων. Ἄλλ' ἡ χρηστότης τοῦ χαρακτῆρός μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ σὰς κρύψω τὴν σημερινὴν μου θέσιν. Δὲν ἐλησμόνησα, ὅτι ἔχω δώσει λόγον. Ἐνθυμήθητε πάντοτε, καθ' ὅλας μας τὰς ὁδοιπορίας, τὸν μικρὸν ξύλινον σκάμνον... »

Ἡ Εὐγενία ἠγέρθη, ὡς ἐν εὐρίσκω ἐπὶ ἀνημέρων ἀνθρώπων, καὶ μεταβᾶσα ἐκάθισεν ἐπὶ μιᾶς τῶν βαθυίδων τῆς αὐλῆς.

«... τὸν μικρὸν ξύλινον σκάμνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὠρκίσθημεν' ἀγαπώμεθα πάντοτε, τὸν διάδρομον, τὴν στακτόχρον αἴθουσαν, τὸν μικρὸν μου κοιτῶνα, καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν με τόσην εὐγενὴ μεγαλοδωρίαν μοῦ κατεστήσατε τὸ μέλλον μου εὐκολώτερον. Ναι, αἱ ἀναμνήσεις αὗται μοῦ ὑπεστήριξαν τὸ θάρρος μου, κ' ἔλεγον κατ' ἐμυτὸν ὅτι με συλλογίζεσθε πάντοτε, ὅπως σὰς ἐσυλλογίζομαι πολλὰκις, κατὰ τὴν ὥραν τὴν ὁποίαν εἶχον συμφωνήσει. Ἐκυττάξατε πολλάκις τὰ σύννεφα τὴν ἐνάτην ὥραν; τὰ ἐκυττάξατε, βέβαια. Δὲν θέλω λοιπόν ν' ἀπαρνηθῶ ἀγάπην τόσον ἱερὰν δι' ἐμὲ ὅχι, δὲν πρέπει νὰ σὰς ἀπατήσω. Πρόκειται δι' ἐμὲ, αὐτὴν τὴν στιγμὴν, νὰ συνάψω συγγένειαν, ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς περὶ γάμου ἰδέας μου. Ὁ ἔρωθ ἐν τῷ γάμῳ εἶνε χίμαιρα. Ἡ πεῖρα μοῦ ἔφημερον μοῦ λέγει, ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ ὑποταχθῇ εἰς ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς νόμους, καὶ νὰ προσέξῃ, νυμφευόμενος, εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κόσμου. Μεταξὺ μας ὑπάρχει διαφορὰ ἡλικίας, ἥτις θὰ εἶχεν, ἐξαδέλφη μου, μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ σας μέλλοντος. Δὲν ὀμιλῶ περὶ τῶν ἐξεῶν σας, τῆς ἀνατροπῆς, τῶν ἠθῶν σας, τὰ ὁποῖα πάντα εἶνε ὅπως διαφορὰ τῆς ζωῆς τῶν Παρισίων, καὶ δὲν ἤθελον ἀνταποκρίνεσθαι εἰς τὰ μέλλοντα σχέδιά μου. Ἐγὼ ἔχω σκοπὸν νὰ ἀνοίξω τὴν αἰκίαν μου, νὰ δέχωμαι κόσμον πολὺν, . . . νομίζω δὲ, καθόσον ἐνθυμοῦμαι, ὅτι σεῖς προτιμάτε τὸν ἥσυχον καὶ ἀτάραχον βίον. Εἶμαι εἰλικρινῆς, καὶ θέλω νὰ σὰς γάμω κριτὴν τῆς θέσεώς μου. Πρέπει νὰ τὴν μάθετε, καὶ ἔχετε δικαίωμα νὰ τὴν κρίνετε. Σήμερον ἔχω ὀγδοήκοντα χιλιάδας λιβρῶν εἰσόδημα. Ἡ περιουσία αὐτὴ μοῦ

ἐπιτρέπει νὰ συνδεθῶ μετὰ τῆς οἰκογενείας Δωβριών, τῆς ὁποίας ἡ κληρονόμος, νεάνις δεκαεννέα ἐτῶν, μοῦ φέροι προῖκα τὸ ὄνομα της, ἕνα τίτλον, τὸ ἀξίωμα αὐλικοῦ εὐπατρίδου τοῦ Βασιλέως, καὶ λαμπρὰν θέσιν κοινωνικὴν. Πρέπει νὰ σὰς ὁμολογήσω, ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη, ὅτι δὲν ἀγαπῶ διόλου τὴν δεσποινίδα Δωβριών. Ἄλλὰ νυμφευόμενος αὐτὴν, ἐξασφαλίξω εἰς τὰ τέκνα μου κοινωνικὴν θέσιν, τῆς ὁποίας τὰ πλεονεκτήματα θὰ εἶνε ἀνυπολόγιστα μίαν ἡμέραν. Αἱ μοναρχικαὶ ἰδέαι ἐνισχύονται καθ' ἐκαστὴν ὥστε μετὰ τινὰ ἐτι ὁ υἱός μου, γινόμενος μαρκήσιος Δωβριών, ἔχων εἰσόδημα διαρκῆ καὶ ἀναπαλλοτρίωτον τεσσαράκοντα χιλιάδων φράγκων, θὰ δύναται νὰ καταλάβῃ οἰκονομικῶς τὴν ἀντιθέσιν δημοσίαν θέσιν. Ἐχομεν καθῆκον νὰ φροντίζομεν διὰ τὰ τέκνα μας. Βλέπετε λοιπόν, ἐξαδέλφη μου, με πόσην εἰλικρίνειαν σὰς ἐκθέτω τὴν κατὰστασιν τῆς καρδίας μου, τῶν ἐλπίδων μου καὶ τῆς περιουσίας μου. Σεῖς ἐλησμονήσατε ἴσως τὰ παιδικὰ μας παίγνια μετὰ ἐπτά ἐτῶν ἀπουσίας. Τὸ κατ' ἐμὲ, οὔτε τὴν εὐμένειάν σας οὔτε τοὺς λόγους μου ἐλησμόνησα. Τοὺς ἐνθυμοῦμαι ὅλους, καὶ αὐτοὺς τοὺς πλέον ἀπερισκέπτους, τοὺς ὁποίους νέος ὀλιγώτερον ἐμοῦ εὐσυνείδητος, μὴ ἔχων καρδίαν τόσον νέαν καὶ τόσον χρηστὴν ὅσον ἐγὼ, οὐδὲ θὰ ἐσυλλογίζετο ἴσως πλέον. Ὅταν λοιπόν σὰς λέγω, ὅτι σκέπτομαι νὰ συνάψω γάμον συμπερόντα, καὶ ὅτι ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τοὺς παιδικούς μου ἔρωτας, τί ἄλλο ἐννοῶ, ἢ ὅτι εἶμαι πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν σας, ὅτι σὰς καθιστῶ κυρίαν τῆς τύχης μου, καὶ ὅτι, ἂν πρόκειται νὰ παραιτηθῶ πάσης κοινωνικῆς μου φιλοδοξίας, εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀρκεσθῶ εἰς τὴν ἀπλήν ἐκείνην καὶ ἡρεμὸν εὐδαιμονίαν, τῆς ὁποίας μοῦ παρέσχετε τόσην συγκινητικὴν εἰκόνα; »

— Τάμ, τα, τά, Τάμ, τα, τά, . . . ἐτραγῶδησεν ὁ Κάρολος, κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ *Non più andrai*, περαινὼν τὴν ἐπιστολήν αὐτοῦ, καὶ ὑπέγραψε κατευχαριστημένος:

« Ὁ ἀρρωστωμένος σας ἐξαδέλφος
» ΚΑΡΟΛΟΣ ».

— Σ τὴν ὀργὴν! ἐψιθύρισε, πολὺ εὐγενικᾶ, μοῦ φαίνεται, τῆς τὰ εἶπα.

Καὶ ζητήσας τὴν ἐπιταγὴν, προσέθηκεν:

« Ὑ. Γ. Σὰς ἐσωκλειῶ ἐπιταγὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας Δὲ Γρασέν, ἐξ ὁκτὼ χιλιάδων φράγκων εἰς χρυσόν, εἰς διαταγὴν σας, εἰς ἐξοφλήσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν τόκων τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ δανείσετε. Περιμένω ἀπὸ τὰ Βορδῶ ἐν κιβώτιον, περιέχον μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς προσφέρω, εἰς δέγμα τῆς κωνίας μου εὐγνωμοσύνης. Τὴν κομμάθικὴν μου ἠμπορεῖτε νὰ μοῦ στείλετε διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμάξης,

εις Παρισίους, εις τὸ μέγαρον Δωδωνῶν, ὁδὸς Ἰλλερὲν-Βερτέν».

— Διὰ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμάξης! εἶπεν ἡ Εὐγενία. Πράγμα διὰ τὸ ὅποτον θὰ εἶδιδά χιλιάκις τὴν ζωὴν μου!

Ἐντελής καὶ φοβερὰ καταστροφή!

Τὸ σάκος ἐβυθίζετο ἄρδην ἐν μέσῳ τῶ ὠκεανῶ τῶν ἐλπίδων.

Πολλὰ γυναικες, ἐγκαταλειπόμεναι ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ των χάριν ἀντιζήλου, φρονέουσιν αὐτὴν καὶ φεύγουσιν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου, καταλήγουσαι εἰς τὸ ἱερὸμα ἢ εἰς τὸν τάφον. Εἶνε δὲ ὥρατιον τοῦτο βεβαίως καὶ ποιητικόν. Τὸ ἐλατήριον τοῦ ἐγκλήματος εἶνε ὑψηλόν καὶ βίαιον πάθος, ἐπιβάλλον εἰς τὴν ἀνθρώπινον δικαιοσύνην.

Ἄλλα κλίνουσι τὴν κεφαλὴν καὶ ὑποφέρουσιν ἐν σιγῇ διέρχονται δὲ οὕτω τὸν βίον ἐγκαρτεροῦσαι καὶ θνήσκουσαι, κλαίουσαι καὶ συγχωροῦσαι, προσευχόμεναι καὶ ἐνθυμούμεναι μέχρι τοῦ τελευταίου των στεναγμοῦ. Τοῦτο εἶνε ἔρως ἔρως ἀληθῆς, ἔρως ἀγγέλων, ἔρως ὑπερήφανος, ζῶν καὶ θνήσκων ἐκ τῆς ὀδύνης του.

Τοιοῦτον δὲ ὑπῆρξε τὸ αἶσθημα τῆς Εὐγενίας μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς φοβερῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς.

Ἔστρεψε τὰ βλέμματά της πρὸς τὸν οὐρανόν, κ' ἐνθυμήθη τοὺς ὑστάτους τῆς μητρὸς της λόγους, ἧτις διὰ βλέμματος μαντικῶ εἶχε εἶδει τὸ μέλλον, ὡς διαβλέπουσιν αὐτὸ ἐνίοτε οἱ ἐπιθάνοι. Εἶτα δὲ ἀναμιμνησκομένη τοῦ προφητικῶ θανάτου καὶ τοῦ προφητικῶ βίου τῆς μητρὸς της, ἀνεμύνησε δι' ἐνὸς βλέμματος ὅλην αὐτῆς τὴν μορὰν καὶ εἶδεν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο τῆ ἀπέμενε πλέον ἢ νὰ τανύσῃ τὰς πτέρυγας πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ζήσῃ ἐν προσευχῇ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεώς της.

— Ἡ μήτηρ μου εἶχε δίκαιον, εἶπε κλαίουσα. Ἡ μοῖρά μου εἶνε βίαστος καὶ θάνατος.

Βραδυπατοῦσα μετέβη ἀπὸ τοῦ κήπου εἰς τὴν αἶθουσαν. Δὲν διήλθε, παρὰ τὴν συνήθειάν της, τὸν διάδρομον ἄλλ' ἀνεῦρε τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἐξαδέλφου της ἐν τῇ γηραιᾷ ἐκείνῃ τερωᾷ αἰθούσῃ, ἐν ἣ ἐκειτο πάντοτε ἐπὶ τῆς ἐστίας μικρὸν πινάκιον, ὅπερ μετεχειρίζετο κατὰ τὸ πρόγευμά της μετὰ τῆς ἐκ παλαιᾶς ἀργίλλου των Σεβρῶν σακχαροδόχης.

¹Καὶ τὸ πᾶσι.

Ἄλλο ἐκχύνει κατὰ τῶν ἄλλων τὸ ὀλιγώτερον μέρος τῆς γολῆς του καὶ τὸ ἀσθενέστερον. Τὸ πλεῖστον τῆς κακίας του μένει ἐν ἐκνυτῶ καὶ τὸν πνίγει.

MARTIS

Ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατεῖ συνήθεια νὰ προσδένωσι ἀνω τοῦ καρποῦ τῆς ἀριστερῆς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τῶν παιδιῶν κεκλωσμένα νημάτια ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ. Ποιοῦσι δὲ τοῦτο διὰ τὰ μὴ τὰ πιάνη ἢ διὰ τὰ μὴ τὰ κάψη (τὰ μαύριση) ὁ ἥλιος, ὡς λέγουσι. Τὰ κλωσμάτια προσδένονται τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου, ἀποσπῶνται δὲ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ διὰ τοῦτο κλωσονται κοινῶς Μάρτις.

Ἡ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐξάπλωσις τοῦ ἔθους τούτου τεκμηριοῖ τὴν παλαιότητα αὐτοῦ. Ἄν παραδεχθῶμεν τὴν ὑπὸ τῆς συμβολικῆς σχολῆς τῶν μυθολόγων προτεινομένην ἐρμηνείαν, ἐπειδὴ τὸ λευκὸν χρῶμα εἶνε κατ' αὐτὴν τὸ σύμβολον τοῦ πρωϊνοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ ἀσθενεστεροῦ φωτός τοῦ ἡλίου, τὸ δ' ἐρυθρὸν τοῦ μεσημβρινοῦ καύματος¹, ἔπεται ὅτι κατὰ τὸν ἐν ταῖς δεισιδαιμονίαις συχνάκις ἐφαρμοστόμενον νόμον τῆς ὁμοιοπαθείας, τὰ ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ κλωσμάτια σκοποῦσι τὴν ἀπέλασιν πάντος ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ θάλλου κακοῦ. Πάντως δὲ ἔθεωροῦντο ἀποτρεπτικὰ τῶν δεινῶν, ὡς συνάγομεν καὶ ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν μαγγανείαις, ἧς ποιοῦνται μνηστῆρες ἀρχαῖοί τινες συγγραφῆς. Ὁ Ἀρτεμίδωρος ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικαῖς (Α', 79) συσχετίζει τοὺς ποικίλους ἐρίων στεφάνους τῇ σκευῇ τῶν μαγισσῶν ὁ Βιργίλιος ἐν τοῖς Βουκολικοῖς (VIII, 73 κε) ἀναφέρει πολυχρῶμον μίτους περιδεδωμένους τρεῖς περὶ εἰκόνα ἐρωμένου πρὸς σαγήνην αὐτοῦ, καὶ ἀλλαχοῦ ὑποτίθησι προσβύτιδα ἐνοῦσαν διὰ τριπλοῦ κόμβου τρεῖς πολυχρῶμους στήμονας πρὸς τέλεσιν φίλων², ὁ δὲ Πετρώνιος μέμνηται ὁμοίως μαγγανείας, τῆς περὶ τὸν τράχηλον δέσεως πολυχρῶμου στήμονος³.

Ἄλλὰ καὶ ῥητῶς ἀναφέρεται ὑπὸ βυζαντικῶν συγγραφέων ἢ χρῆσις βεβαμμένων κλωσμάτων ὡς ἀποτροπιασίων ἢ προβάσκαντιων. Ὁ τῆς ἐκκλησίας πατὴρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει ἐπὶ λέξει ταῦτα: «Τὶ ἂν τις εἶποι τὰ περιάπτα, καὶ τοὺς κώδωνας τοὺς τῆς χειρὸς ἐξηρητημένους καὶ τὸν κόκκινον στήμονα καὶ τὰ ἄλλα τὰ πολλῆς ἀνοίας γέμοντα, δέον ἢ μὴδὲν ἕτερον τῶ παιδί περιτιθέναι ἄλλ' ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ φυλακὴν;»⁴. Ὁ δὲ σχο-

1. Bl. Nork, Etym. myth. Real - Wörterbuch λ. Farbe, τ. II, σ. 14. Πρὸς ἐπίστασιν τῆς γνώμης ταύτης φέρεται καὶ ὁ παρὰ τῶ Ἰγίνω μῦθος (136) περὶ τοῦ μύσου τοῦ Μίνω, τοῦ ἐναλλάσσοντος τρεῖς τῆς ἡμέρας χρῶμα, ἧτοι: λευκὸν ἐρυθρὸν καὶ μέλαν, εἰκονίζοντος αἰ τὸν ἥλιον.

2. Vergil., Cir. 371.—Bl. καὶ Nemes., Ecl. IV.

3. Petron., Satyr. 131.

4. Ἰω. Χρυσόστ. εἰς Α' πρὸς Κορινθ. 12, 7 τ. Γ', σ. 125 ἐκδ. Παρις.

λιαστῆς Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ Βασιλεῖος γράφει ὁμοίως: «Περιάμματτα κατὰ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς αὐχένους, κλωσμάτια τινα βεβαμμένα. . . τὰ ὑπὸ των γραμμάτων τοῖς βρέφουσιν ἐπιδεδωμένα ἐπι(ψι)θυρίζουσιν εἰς ἀποτροπιασμόν»¹. Ἐν τινι δ' ἀνεκδότῳ λεξικῶ φέρονται ταῦτα: «Περιάμματτα τὰ κατὰ τοὺς τράχηλους καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας βεβαμμένα κλωσμάτια, ἕτινα αἱ γυναῖκες περιάπτουσι»². Οὐδεμίαν νομίζομεν ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος τῆς βυζαντιτικῆς μετὰ τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας τῶν περιάπτων τοῦ Μαρτίου. Οὐ μόνον δὲ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ἑλλησιν ἀνευρίσκομεν αὐτὴν ταύτην τὴν δεισιδαιμονίαν, ἢ τοῦλάχιστον συνήθειαν ὁμοιοτάτην αὐτῇ. Ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φωτίου, «οἱ μύσται, ὡς φασί, κρόκη τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὸν πόδα ἀναδουῦνται» καὶ «λέγεται τοῦτο κροκοῦν»³. Ὡς εἰκάζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, ἐγένετο ἴσως ἡ περιδῆσις ἐν Κρόκωνι τῆς Ἐλευσίνας ὑπὸ των Κροκωνιδῶν, τῶν ἀπογόνων τοῦ υἱοῦ τοῦ Τριπολέμου Κρόκωνος⁴.

Ἐν τῇ Ἐορτολογίᾳ αὐτοῦ (σ. 256), πραγματευόμενος τὰ περὶ των Ἐλευσινίων, ὁ Αὐγουστος Μάμμεσεν φρονεῖ, ὅτι ἴσως ἡ τῶν πολυχρῶμων στήμονων δεισιδαιμονία ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς κρόκης των μυστηρίων. Τὸ ἀντίθετον φαίνεται ἡμῖν πιθανώτερον, ὅτι μάλλον ἢ ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις συνήθεια προήλθεν ἐκ παλαιάτης δημῶδους δεισιδαιμονίας. Τοῦτο δὲ συνάγομεν ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὁμοίων ἢ ἀναλόγων ἐθίμων παρὰ διαφόροις λαοῖς. Οἱ Ῥωμοῦνοι περιδένουσι τῇ πρώτῃ Μαρτίου περὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἐρυθρὰν καὶ λευκὴν μεταξίνην κλωστήν, εἰς ἣν εἶνε προσδεδεμένον ἀργυροῦν νόμισμα. Τῇ δὲ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός ἀποκόπτουσιν αὐτὴν, ἀγοράζουσι διὰ τοῦ νομίσματος τυρὸν καὶ ἐρυθρὸν οἶνον, τρώγουσι δὲ καὶ πίνουσι ταῦτα ὑπὸ ῥοδῆν, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς κλώνας ρίπτουσιν εἶτα τὴν κλωστήν⁵. ἄλλ' ἴσως τὴν συνήθειαν ταύτην παρέλαβον οἱ Ῥωμοῦνοι ἐκ των Ἑλλήνων. Δυσκόλως ὅμως δύναται τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ἐκ τῆς ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις τελετῆς προήλθεν ἢ τε χρῆσις πολυχρῶμων μίτων ἐν μαγγανείαις καὶ ἢ τὰ μάλιστα διαδεδομένη παρὰ τοῖς βο-

ρείοις λαοῖς πρόληψις, ἢ ἀποδιδούσα ἐξαιρετικὴν δύναμιν εἰς τὴν ἐρυθρὰν κλωστήν¹. Κατὰ τὰ δανικὰ δημοτικὰ ἄσματα, οἱ ἥρωες ἔδενον περὶ τὸ κράνος ἐρυθρὰν μεταξίνην κλωστήν πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν ἐν τῇ μάχῃ². Ἐν Βενδικῇ περιδένουσι τὴν χεῖρα των παιδιῶν κατὰ τὸ βάπτισμα δι' ἐρυθρῆς μεταξίνης³. Τὴν κεφαλὴν των νηπίων εὐθὺς γεννωμένων καλύπτουσιν ἐνιαχοῦ τῆς Σουηδίας διὰ λινοῦ σκούρου, ἔχοντος ἐρυθρὰς καὶ κιτρίνας ταινίας⁴. Ἐν Ἀβελ-λάνδη ἡ νύμφη φέρει περὶ τὸν τράχηλον ἐρυθρὰν κλωστήν⁵. Ἐν Βελγικῇ περιδένουσι δι' ἐρυθρῆς κλωστῆς ἐπίσης τὸν τράχηλον των φερόντων δηλητηριώδη χόρτον κτηνῶν πρὸς θεραπείαν⁶. Ἐδυνάμεθα καὶ ἄλλα πλείονα νὰ παραθέσωμεν μαρτύρια, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι τὰ μνημονευθέντα ἀρκοῦσι πρὸς καταδείξιν τῆς παλαιότητος τῆς τοιαύτης συνήθειας καὶ τῆς μεγάλης διαδόσεως αὐτῆς.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΓΑΜΟΙ EN ΕΥΡΩΠΗΙ

Κατ' ἐπίσημον τινὰ ἀπογραφὴν τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως περιλαμβάνουσιν περίοδον 15 ἐτῶν 1865—1880, ὁ μέσος ὅρος των τελομένων γάμων ἐτησίως ἐπὶ 1000 κατοίκων ἐν τοῖς διαφόροις Κράτεσι τῆς Εὐρώπης ἔχει ὡς ἐξῆς: ἐν Ἰταλίᾳ 7, ἐν Γαλλίᾳ 8, ἐν Σκωτίᾳ 7, ἐν Ἰρλανδίᾳ 5, ἐν Γερμανίᾳ 9, ἐν Αὐστρίᾳ 8, ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ 10, ἐν Κροατίᾳ καὶ Σλαβονίᾳ 10, ἐν Ἑλβετίᾳ 7, ἐν Βελγίᾳ 7, ἐν Ὀλλανδίᾳ 8, ἐν Σουηδίᾳ 7, ἐν Νορβηγίᾳ 7, ἐν Δανίᾳ 7, ἐν Ἰσπανίᾳ 7 ἐν Ρουμανίᾳ 7, ἐν Ἑλλάδι 6, ἐν Σερβίᾳ 11, ἐν Φιλανδίᾳ 8, ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ῥωσίᾳ 10, ἐν τῇ Ῥωσικῇ Πολωνίᾳ 8. Ὡς φαίνεται ἐκ των ἀνωτέρω ἀριθμῶν, πλὴν τινων ἐξαιρέσεων ἢ ἀναλογίᾳ των γάμων πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐκάστου Κράτους ὀλίγον ποικίλλει ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ ἐξαιρετικῶς μικροὶ ἀριθμοὶ, οἱ παρατηρούμενοι ἐν Ἰρλανδίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ ὀφείλονται πιθανῶς εἰς τὴν ἰσχυρὰν μετανάστευσιν των νέων ἀνδρῶν ἐκ των χωρῶν τούτων. Οἱ ἐκ τούτων ἐκτάκτως μεγάλοι ἀριθμοὶ ἐν Αὐστρουγγαρίᾳ ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς ἐπικρατούσεως εἰς τοὺς δύο τούτους τόπους μεγάλης θνησιμότητος, καθότι

1. Rochholz, Deutscher Glaube. 1867 σ. 204-212 (Der rothe Faden).—F. Liebrecht, Zur Volkskunde. 1879 σ. 305-310 καὶ ἐν Philologus, τ. XIX, σ. 582 κ.ε. (Der hegende Faden).

2. Liebrecht σ. 307.

3. Rochholz σ. 205.

4. Αὐτ.

5. Wolf, Beiträge zur deutschen Mythologie I, σ. 80.

6. Αὐτ. σ. 220.

1. Ἐν ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορινθίου ὑπὸ Bast καὶ Schaefer σ. 874.

2. Αὐτ. σ. 874-5.—Hemsterhusius εἰς Σχολ. Ἀριστοφ. Πλουτ. 390 σ. 190 α.

3. Φωτ. λ. κροκοῦν σ. 180, 7.

4. Schoemann, Griech. Alterth. 3η ἐκδ. τ. Β' σ. 390.

5. Derblich, Land u. Leute in Moldau und Wallachei. 1859 σ. 164.

γνωστόν εἶνε ὅτι οἱ πρόωροι τῶν γονέων θάνατοι γίνονται ἀφορμὴ πολλῶν γάμων, τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται κατὰ τὰ ἔτη, ἅτινα ἐπακολουθοῦσιν, ἰσχυρὰν τινα ἐπιδημίαν.

Σχεδὸν ἀπανταχοῦ ἡ γυνὴ νυμφεύεται μεταξὺ τοῦ 20 καὶ 25 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ἐν Βαυαρίᾳ ὁ ἀνὴρ ἔρχεται εἰς γάμον συνήθως μεταξὺ τοῦ 30 καὶ 40 ἔτους· τὸ ὄριον δὲ τοῦτο τῆς ἡλικίας ὁμολογεῖται ὡς τὸ ἀνώτερον ἐξ ὧσιν ἀναφέρουσιν αἱ διαφόροι ἀπογραφαί. Περὶ τῆς Βαυαρίας ὁμῶς προκειμένου, ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι μόνον ἀπὸ τοῦ 1868 ὁ μεταξὺ ἐνδεῶν γάμος ἐγένετο ὅλως ἐλεύθερος, πρότερον δὲ κάτοικοι ἐνδεεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλθῶσιν εἰς γάμον ἀνευ ἀδείας τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς· σημειωτέον πρὸς τούτους ὅτι εἶνε ἡ γερμανικὴ χώρα, ἥτις ἀριθμεῖ τὰ πλείονα νόθα. Ἐν Αὐστρίᾳ ἐνῶ οἱ ἄνδρες νυμφεύονται μεταξὺ τοῦ 24 καὶ 30 ἔτους, αἱ γυναῖκες πράττουσι τοῦτο μεταξὺ τοῦ 34 καὶ 40 ἔτους. Ἐν Οὐγγαρίᾳ αἱ γυναῖκες νυμφεύονται μεταξὺ τοῦ 24 καὶ 30 ἔτους, ἐν Σουηδίᾳ μεταξὺ 20 καὶ 30 ἐτῶν, ἐν Δανίᾳ οἱ πλείστοι τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μεταξὺ 25 καὶ 30 ἐτῶν, ἴσος δ' ἀριθμὸς γυναικῶν μεταξὺ 30 καὶ 35 ἐτῶν. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ῥωσσία παρουσιάζει τὸ μοναδικόν φαινόμενον ὅτι ἐν αὐτῇ οἱ πλείστοροι ἄνδρες νυμφεύονται ἐν ἡλικίᾳ κατωτέρᾳ τῶν 20 ἐτῶν, ἢ μεταξὺ τοῦ 20 καὶ 30 ἔτους. Μήπως ἀρὰ γε ἐπ' ἐλπίδι ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας; Καὶ αἱ γυναῖκες δ' ἐν Ῥωσίᾳ νυμφεύονται ἐν ἡλικίᾳ κατωτέρᾳ τῶν 20 ἐτῶν, κατὰ τὰ δύο τρίτα. Ἐν Ἑλβετίᾳ ἄνδρες καὶ γυναῖκες νυμφεύονται ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ, ταυτέστιν ἀπὸ 21 μέχρι 31 ἐτῶν. Ἐν Ρουμανίᾳ οἱ μὲν ἄνδρες νυμφεύονται κατὰ τὸ πλεῖστον μεταξὺ 18 καὶ 25 ἐτῶν, ὀλιγώτεροι δὲ μεταξὺ 25 καὶ 35· αἱ γυναῖκες νυμφεύονται μεταξὺ 18 καὶ 25 ἐτῶν.

Ἐν κεραλαίῳ εἰπεῖν ὁ γάμος ἐν ἡλικίᾳ κατωτέρᾳ τῶν 20 ἐτῶν εἶνε ἐξαιρέσις δι' ἀμφότερα τὰ γένη, ὁ μέγιστος δ' αὐτῶν ἀριθμὸς παρατηρεῖται μεταξὺ τοῦ 20 καὶ 30 ἔτους. Γνωστόν δ' ἄλλως ὅτι οἱ πρόωροι λεγόμενοι γάμοι γίνονται ἀφορμὴ καὶ πρόωρου θανάτου εἰς τοὺς συζύγους. Εἰς τινὰς χώρας ἡ οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις φαίνεται ἐπιδρῶσα ἐπαισθητῶς ἐπὶ τοῦ γάμου· ἐν γένει ὁμῶς ὁ πλεῖστος τῶν γάμων ἀριθμὸς παρατηρεῖται ἐν τῇ ἡλικίᾳ, τῇ ὑπαγορευομένῃ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου. Γεγονὸς ἐνδιαφέρον, ὅπερ σημειοῖ ἡ ἀπογραφὴ ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψει, εἶνε ἡ αὐξήσις τῆς ἡλικίας ἐκατέρων τῶν μερῶν κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου· τοῦτο δὲ βεβαίως προέρχεται ἐξ αἰτίων οικονομικῶν. Ὁ ὀσημέραι δαπανηρότερος καθιστάμενος βίος ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ἀναβολὴν τοῦ γάμου μέχρι τῆς

στιγμῆς, καθ' ἣν οἱ σύζυγοι θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ὑφίστανται τὰ βάρη αὐτοῦ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΙΝΕΥΜΑ

Ἡ κυρία*** παρατηρεῖ ὅτι τὰ ὑποδήματα, ἅτινα τῇ ἔφερν ὁ ὑποδηματοποιὸς, ἐσχίσθησαν μετὰ μιᾶς ἡμέρας χρήσιν. Ὅθεν καλεῖ αὐτὸν ἵνα τοῦ κάμη τὰς δεούσας παρατηρήσεις. Οὗτος λαμβάνει τὰ ὑποδήματα, τὰ ἐξετάζει καὶ μετὰ τινα σκέψιν λέγει·

— Κατάλαβα τί συμβαίνει. Ἡ κυρία θὰ τὰ φόρεσε καὶ βγήκε 'ς τὸν περίπατον!

* *

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ταυτότητος κακούργου τινὸς ἐρωτᾶται ἐν τῷ κακουργιοδικεῖῳ ὁ μάρτυς X.

Δικαστής. Ἦτο μεγαλόσωμος;

Μάρτυς. Ὁχι καὶ τόσῳ. Ὅσῳ τὴν ἀφεντεῖά σας.

Δικαστής. Πῶς ἦτον ἐπάνω κάτω τὸ πρόσωπό του;

Μάρτυς. Δὲν εἶχε τίποτες ξεχωριστό. Ἐπάνω κάτω ὅσῳ τῆς εὐγενείας σας, κύρ δικαστή.

Δικαστής. Δὲν ἦτον ἀλλοίθωρος;

Μάρτυς. Ὁχι δὲ καὶ τόσῳ πολὺ ὅσῳ τὴν εὐγενεία σας.

* *

Διάλογος οἰκογενειακός:

— Ἀγαπητέ μου ἀνεψιέ, εἶμαι γρατὰ, καὶ εἶσαι ὁ μόνος κληρονόμος μου. Δι' ἐμὲ εἶνε τὸ αὐτὸ νὰ σοῦ παραχωρήσω τὴν περιουσίαν μου τώρα ἀμέσως, μετὰ τὸν θάνατον νὰ μοῦ χορηγήῃς μέχρι τοῦ θανάτου μου σύνταξιν τινα μικράν.

Ἀνεψιός. (Μετὰ ζήσεως). Βεβαίωτατα, θεία μου, ὅσον μικράν ἀγαπάτε.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ὁ ἔρως σήμερον εἶνε κεκρυμμένος ἐντὸς τῶν παχειῶν προικῶν καὶ ἐκασθεν ἐκτοξεύει τὰ βέλη του.

Τῶν προγόνων ἡ δόξα εἶνε λάμπρις φωτίζουσα εἰς τὰ ὄμματα πάντων τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀπογόνων.

Τὸ πρῶτον ἐμπόδιον καθ' οὗ προσκρούει ὁ ὀκνηρὸς εἶνε ἡ ὀκνηρία του.